

Ціна 2.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

РІК XXXIII.

ЛЮТИЙ — 1982 — FEBRUARY

Ч. 2 384)

diasporiana.org.ua

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

Editor-in-Chief: M. Dalney (on leave)

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волкняк

Видас

Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ

Мар'ян Дальний -- головний редактор

(у відпустці)

Члени Редколегії: Тоді Горюхнич, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олександр Коновал, Іван Манастир-
ський, Карпо Роговський.

Адміністратор — Григорій Мороз, тел. 252-4553

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

КАНАДА — 15 доларів

США — 15 доларів

АВСТРАЛІЯ — 14 австрал. доларів

Всі інші країни рівноцінність 15 доларів
американських.

Чеки і грошові перекази виписувати на
"NOWI DNI".

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. T. Myronenko, P. O. Box 302
Parramatta, N. S. W. 2150 Australia

У Великобританії:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

На Чикаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky
2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

На Філадельфію і околиці:

Mr. S. Jewsewskyj,
420 Woodhaven Place, Philadelphia, Pa. 19116
USA

На Танлер Бей і околиці:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

NOWI DNI

Box 126, Postal Station "N"
TORONTO, ONT., CANADA
M8V 3S4

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Петро Косенко — СОНЕТИ	1
Дмитро Чуб — САМОТА	1
Степан Сапелак — ІСТИНА. Різдвяне	2
Павло Небесний — ПІСНЯ	2
Петро Одарченко — ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО	2
Ірина Сепик — НА СМЕРТЬ МАМИ	4
Ісся Богуславець — НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ	5
ПАМ'ЯТНИК МИТРОПОЛИТОВІ ЛИПКІВСЬКОМУ	6
Михайло Фесенко — МИТР. В. ЛИПКІВСЬКИЙ І УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА РЕФОРМАЦІЯ	8
Іван Бунін — ЛІРНИК РОДІОН	11
Петро Григоренко — ПОДОРОЖ ДО РІДНОГО СЕЛА	14
СПОГАДИ ГЕН. ПЕТРА ГРИГОРЕНКА	15
"УКРАЇНА В АНГЛОМОВНИХ ВИДАННЯХ"	16
Віктор Гопчій — БОСЬМИЙ ДЕНЬ (Філософія етики)	17
О. Р. — ТАК, МИ ЗВЕРНУЛИ НА ЦЕ УВАГУ!	18
Мар'ян Дальний — ДОРОГАМИ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ	20
Ю. Вухналь — НА ГРУШІ. "ПОЛОВА ПРОБЛЕМА"	22
НОВІ ВИДАННЯ	23
У СПРАВІ ВИДАННЯ КНИГИ ГЕЛІА СНЕГІРЬОВА	24
З ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ СКВУ	25
Матриця Блейк — ЙОГО ОСТАННІЙ ПРИТУ- ЛОК — МУЗИКА	26
Олена Несіна — МАНДРИВКА В ЧОРНУ ДІРУ	26
Прот. А. Тетеренко — ОСНОВИ ПАСТИРСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ О. Д-РА С. ЯРМУСА	27
І. Ріхтер — ВІДПОВІДЬ ОЛЕКСАНДРУ СОЛЖЕНИЦІНУ	28
Петро Одарченко — СПІВЕЦЬ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ	30
СЕЛО КРИВЧЕ	31
ЛИСТІ ДО РЕДАКЦІЇ	32
СПИСОК АВТОРІВ "Н. Д." ЗА 1981 РІК	
СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ	

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Знімок моделі пам'ятника
Митрополитові Василеві Липківському

- Передруки і переклади дозволені за поданням джерела.
- Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.
- Незамовлених матеріалів редакція не повертає.
- Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти і скорочувати надіслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Петро КОСЕНКО

СОНЕТИ

ЯК Я ТОДИ МОЛИВСЯ...

Я йду. Безкрай степ лежить переді мною,
Поораний ярами вздовж і вширочінь.
Заходить сонце. Смеркне. Неба голубінь
Поволі криється жалоби пеленою.

Я вибиваюсь з сил. Враз чую стороною
З небес, мов грім: Звикай до болю і терпінь!
Вперед! За рідний край, за долю поколінь
Тримайся до кінця в змаганні з сатаною!

Мій крок міцнішає. Зустрічний вітровий
Гартус волю, дух і крок непевний мій...
І я прокинувся. Як я тоді молився

За те, що я й вві сні не схибив, просто йшов,
Як і в житті моїм — не впав, не заломився
І серцем серед бур життя не охолов!!!

28 вересня 1979, Рочестер, Н. Й.

ЧАКЛУНКА

І як то сталося? Напевно ти з чаклунок!
Напевно знала ти, як зілля-чар варить!
Дивись: я сивий вже, та на устах горить
І до сьогодні ще твій перший поцілунок!

Ще й досі образ твій — казковий візерунок
Незбагнено в душі жар-птицею зорить,
Літами довгими хвилює і п'янить,
Немов світів потусторонніх трунок.

Чаклуночко з вогнем на пуп'янках-устах!
Загублений в далеких і шорстких світах,
Я дякую тобі за уст твоїх пожежу,

Я дякую тобі за вогнену любов —
Я з ними перейду життя земного межю,
Як і саме життя я з ними перейшов!!!

11 липня 1980, Рочестер, Н. Й.

Дмитро ЧУБ

ПОХОРОНИ

Зима. Тріщить мороз. Десь каркають ворони.
Мете хурделиця чортівським помелом.
Обмерзлим бруком за похиленим попом
На цвинтар тягнуться мовчазні похорони.

Я осіняюсь до труни, мов до ікони:
— Незнаний друже мій, чолом тобі, чолом.
Мир праху твоєму, земля тобі пером,
Ти скінчив, зрештою, життєві перегони.

Я до труни. О, жах, — трухлява, вся в дірках.
Вона ледь-ледь трималась на старих гвіздках,
На порох стліле віко впало всередину,

А всередині... Боже мій! Невже це я?
Ні! Ні! На самім дні, завернена в ряднину.
Лежала молодість розтерзана моя!!!

28 грудня 1979, Рочестер, Н. Й.

САМОТА

Який то жах — всі дні самому...
Так жить без радості й мети,
Коли усе в кімнатах дому
Щодня кричить від самоти.

Вже ніч давно і вітер плаче,
Мені ж з думками не до сну:
Журюся тим, що не побачу...
Чого ніколи не верну.

Узявши в жменю серце чуле,
Ходжу в квадратах білих стін,
В думках гортаю все минуле,
Часи тривоги, часи болінь.

Ну, як дожити в самотині,
Так, без жіночого тепла?
Минуло вже півроку нині,
Як ти навіки геть пішла...

Ну, хто озветься, гляне в душу.
Розіб'є хмару самоти?
Хто знає й скаже, доки мушу
Оцей тягар в собі нести?

Надворі далі вітер плаче
І буйно віти хилита,
А у душі моїй гарячій
Все скиглить чорна самота.

20. 7. 81

Степан САПЕЛЯК

ІСТИНА

Я вихлюпав з діжі воду, аби поглянути на Діогена, а не щоб чути відлуння нічної зливи, дощу хлющущого або ж відлуння порожньої діжі. І тоді я ще не знав, що у діжі з дощівкою втопилася гірська птаха, то й міркував собі, що птахи помирають не під час зливи чи з голоду, і не під час землетрусів, а чи спеки: я міркував собі, що гірські птахи помирають під час льоту поміж скель. А гірська птаха — це не відлуння дощу в дощі, або ж порожньої діжі, і не вітер, і не Діоген, — але і не я, і не щось таке гучне, як удар дзвонів, або ж блискуче, як ланцюг на кайданах, — а щось крилате, як... Істина, — здогадався я.

РІЗДВЯНЕ III

стемніло з тайфуном
свят-вечір як слайд
соснового суму
різдвяний сад

спазм терпіння серце
ряденцем обліг
на стежці повернень
заносить слід

віншую фальцетом
сльозавий акцент
далеко від церкви
колядний щем

несу чесні дари
до ясных зір
христос ся рождає
славимо всі

24. XII. 81
м. Комсомольськ-
на-Амурі

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ,

Несподіване занедужання окремих осіб, відповідалось за появу "Нових днів", спричинило запізнення випуску числа за лютий 1982 р. Вибачаємось.

Адміністрація

Павло НЕБЕСНИЙ

ПІСНЯ

Залунай, трембіто!
Розбуди простори!
Залунай до неба,
В ясно-синю даль!
Хай почують ріки,
Хай почують гори,
Хай почують плаї
Про мою печаль!...

Хай почує в лузі
Бліда чтремшина...
Хай почує серце,
Що вміє любити!
Що мене кохана
Зрадила дівчина
І як мені тяжко
Болі пережить!...

Виливай, трембіто,
Жалі полонинам!
Хай спочине серце
Хоч на час, намить!
Ти моя трембіто!...
Ти моя єдина!...
Тільки ти не зрадиш,
Поки буду жить!...

Петро ОДАРЧЕНКО

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І СТЕПАН ВАСИЛЬЧЕНКО

(До 50-річчя з дня смерті С. Васильченка,
1932-1982)

Палке Шевченкове слово, його незмирущі "Кобзар" не одного українського письменника привернули на рідний шлях, на шлях української літератури. Поетична творчість Шевченка відіграла вирішальну роль і в творчому формуванні видатного українського письменника Степана Васильченка. "Кобзар" Шевченка мав великий вплив на розвиток світогляду й художньої майстерності талановитого українського новеліста Степана Васильченка.

У своїх автобіографічних записках С. Васильченко пише, що він почав писати ще в дитячі роки, наслідувати російського поета Кольцова. Але ще в сільській школі, каже він, "почали впливи наших народних пісень...", далі почали впливи Кобзаря і Гоголя. Впливи ці були хоч поза школою, але настільки бурхливі, стихійні, що швидко і назавжди перемогли впливи російські. Отже впливи народної української пісні Шевченка, Гоголя — це основні... впливи, якими я зформувався як український письменник" (С. Васильченко. Твори. Т. 4, 1960, стор. 48). Відкидаючи твердження критиків, які "видують якісь фантастичні впливи", С. Васильченко ще раз підкреслює: "Найсильніше вражен повторюю, справила на мене ця трійця: Піснь Кобзар і Гоголь, твори, яким я не знав рівних у світовій літературі. Перегортаючи "Кобзаря"

не один раз пригадував усе своє життя... Од тих літ, коли на печі слухав і плакав од "Наймички" і "Катерини", і до останніх років, коли в новій школі читав школярам "Якби ви знали, паничі..." (Там же, стор. 50).

Все життя своє С. Васильченко був під чаром могутньої Шевченкової поезії. У своїй статті "Думки перед ювілеєм" С. Васильченко писав: "Очевидно, Шевченко як поет не має собі двійника в світовій літературі, як немає другого народу з такою історією, з такою піснею, як український народ" (Твори, т. 4, стор. 79). В українському письменстві, зазначає С. Васильченко, "стоять аж під хмари дві скелі: Шевченко і його мати — народна пісня... Шевченко — народний поет в найширшому розумінні цього слова... Але Шевченко як народний поет не опинився на переспівах народної пісні, він далі пішов її шляхом, ...він перший перекинув міст від народної творчості до інтелігентської, ...пробиваючи природне широке русло, яким мусить плинути поезія і загалом література всякого вільного народу". (Там же, стор. 80). Шевченкову неповторність і оригінальність Васильченко пояснює органічною спорідненістю творчості Шевченка з українською народною піснею, з її своєрідністю, її специфікою, її національним кольоритом. Стверджуючи близькість "Кобзаря" до української народної пісні, Васильченко цілком слушно відзначив, що Шевченко не обмежувався лише переспівами народнопоетичних зразків, а, "вирастаючи" з народнопісенного ґрунту, пішов до вершин літературної творчості.

В останні роки свого життя С. Васильченко почав писати велику біографічну повість про Шевченка "Широкий шлях". У цій повісті автор намагався показати весь життєвий шлях геніального українського поета на широкому суспільно-історичному тлі. С. Васильченко встиг написати тільки першу частину своєї повісті, відому під назвою "В бур'янах". У цьому творі С. Васильченко не обмежився описом зовнішніх обставин дитячих років Шевченка, а й намагався розкрити духовий світ свого героя, його переживання, його почуття. Відомі біографічні факти наповнюються живим змістом, "психологія Шевченка — дитини і підлітка розкривається так глибоко, що читач відчуває його трепетну душу" (В. Курашова. С. Васильченко. Вст. стаття до I тому творів С. Васильченка. К. 1959, стор. 43). У цьому творі С. Васильченко висловлює свою велику любов до України, до рідного народу, показує красу й чарівність рідного краю, талановитість і духове багатство українського народу, його безсмертну пісенну творчість і його трагічну долю.

Повість починається своєрідним заспівом — змалюванням образу закріпаченої України, "якій майбутній поет віддасть усі свої сили, свій могутній талант. Надзвичайно цінним є те, що Васильченко в опоетизованому ним образі України підкреслив саме ті характеристичні риси, які посядуть провідне місце в творчості Шевченка, які викують у майбутньому поетові палючий гнів до гнобителів і палку любов до закріпаченого люду". (П. В. Фоля, "Деякі проблеми біографії Шевченка..." — "Збірник праць сьомої наукової Шев-

ченківської конференції". К. 1959, стор. 231-232). Ось якими словами починається ця прекрасна повість про дитячі роки Тараса Шевченка:

"Україна... В одному вже тільки цьому слові і для нашого вуха і навіть для вуха чужинців бринить ціла музика смутку і жалю... Україна — країна смутку і краси, країна, де найбільше люблять волю і найменше мають її, країна гарячої любови до народу і чорної йому зради, довгої вікової, героїчної боротьби за волю в результаті якої — велетенське кладовище: високі в степу могили, руїна та прекрасна на весь світ, безименна, невідомо коли і ким складена пісня... Тяжкий сон, подвійна неволя і темна ніч, як ворон. Тільки Дніпро з очеретами, тільки вітер з степовими могилами шепотіли ночами: гай-гай... умер прекрасний край...

Україна — це тихі води і ясні зорі, зелені сади, білі хати, лани золоті пшениці, медовії та молочні ріки... Україна — це марні, обшарпані, голодні люди... Ідуть на панщину, чорні, німі. Ідуть, дітей ведуть... Україна — це царське та панське безмежне свавілля... Праця до сьомого поту...

Світяться злидні.

Україна — розкішний вінок із рути й барвінку, що над ним світять заплакані золоті зорі...

Поема жалю і смутку... краси і недолі...

Отже, одна з найсмутніших сторінок у цій поемі належить невиданому в усі часи по всьому світі її огненному поетові.

Легендарному поетові казкового краю...

Великому борцеві за волю свого краю, свого люду, за безмежно широку волю на всьому світі поневолених народів.

За всіх поневолених, близьких і далеких...

Видатний український критик Євген Сверстюк високо оцінив Васильченкову повість про Шевченка, зазначаючи, що вона "чарує відгомонам народної пісні, незвичною свіжістю барв, відчутною реальністю побутових картин та людських взаємин... У повісті письменник зумів поставити важливу проблему — як навколишній світ переломлювався в сприйманні рано розвиненого хлопця, як глибоко сягали його перші почуття і страждання" (Євген Сверстюк. Вибране. "Сучасність", 1979, стор. 40-41).

У повісті С. Васильченка, — зазначає П. Ф. Фоля, — "поряд із майстерним зображенням картин життя Тараса правдиво розкрито органічний зв'язок героя з навколишньою дійсністю, історично й психологічно правдиво відтворено шляхи формування майбутнього генія" (П. Ф. Фоля. Цит. праця, стор. 233).

У своїй педагогічній діяльності С. Васильченко велику увагу звертав на глибоке ознайомлення учнів із життям і поетичною творчістю Шевченка. С. Васильченко написав присвячену Шевченкові драму-феєрію "Минають дні", п'єску на одну дію "Під Тарасове Свято", з декламацією, інсценівкою і співами, інсценізував поему "Єретик" та разом із Я. Чепігою упорядкував і зредагував збірник матеріалів "Шевченкові Дні".

Про подорож С. Васильченка разом із учнями старших класів на Шевченкову могилу (1927 р.) згадує Борис Антоненко-Давидович такими сло-

вами: "Коли пароплав відійшов з київської пристані, на палубі почалися співи. ...Співали на Тарасові слова, народні пісні, і чисті дитячі голоси підносилися над палубою, а дніпрова вода лунко односила їх до прибережних сіл і дальніх, примовканих уночі ланів. Степан Васильович сидів між учнями на палубі й слухав їхні пісні. Він теж був у піднесеному, урочистому настрої, але глибокозамислений, зосереджений на якійсь своїй думці..." (Борис Антоненко-Давидович. Здалека й близька. К. 1969, стор. 109).

С. Васильченко переклав на українську мову зворушливі спогади видатного російського письменника Миколи Лєскова про Тараса Шевченка "Остання зустріч і остання розлука з Шевченком" та статтю М. Лєскова "Чи забута "Тарасова могила?"

С. Васильченко залишив також свої "Спогади про 100-літній ювілей Т. Шевченка". Влада тоді заборонила всякі святкування, навіть панахиди, конфіскувала і знищила 12000 примірників "Кобзаря". Але, незважаючи на заборони, "увесь Київ, особливо молодь, вийшли на вулиці міста з портретами Т. Шевченка, з співами, з прапорами, з квітками". С. Васильченко звернув увагу на те, що в цій ювілейній демонстрації на пошану Т. Шевченка "особливо гарячу взяли участь студенти-грузини — народ вільнолюбий і гарячий. Коли їх, арештованих, поліція питала: "Какой вы национальности?", — вони оповідали: українці!" — "Какой же вы украинец, вы же грузин!" Вони сердито одповідали: "Тебе хаварят — пиши українці!" У той же час студенти-чорносотенці били вікна в редакції української газети, рвали портрети Шевченка, нищили ювілейне число української газети. (Далі буде

Ірина СЕНИК

НА СМЕРТЬ МАМИ

Так хочу записати на папір бодай одне слово. А вони втікають. Куди?

Певно, старий Склероз посипає вапном мою пам'ять, струмки артерій, вен і артеріол. Ось киває мені він пальцем: бач, обізвала старим. А може той склероз і не старий? Хіба від старих дочекаєшся такої ювелірної майстерності?

Лежу. Вже котрий день лежу в гарячці. Ось ворухнулася стіна і Ненаситець проковтнув моїх козаків, ось зняли гамір вишиті гуси...

Де я лежу? В степу. Від хатки до нього рукою подати. Перейдеш бас — арик — і ти вже там. Така знемож мене огортає. Падаю. Сьогодні навіть саріда і верблюда колючка понижіли. На фужерах солончаків — солевий іней. Чим не коктейль? А згори сто тисяч сонць припікає.

Раптом із кладовища, що зовсім неподалік, — моя Матуся йде. Сумна-пресумна. — Мамо! Мамо! Та випроси свій і не свій дитині трохи милосердя! — Мама нахилиється наді мною — і я падаю в її глибокі очі, заспокоєна.

— Ой, моя Мамо, а Ти з дитинства настраж-

далася, а я не чула слів докору. Вже краще проси для нас цісі дрібки милосердя.

— Кажеш, — підемо додому? Тисячі кілометрів — і дому немає. Давно взяли. Давно і цвілі сині півники дитинства. І Ти відцвіла, і над Білим морем. Воно Тебе наскрізь вибіліло. А Ти не скаржилась ніколи.

— Знаєш, Мамо, до мене приходив Ерне Ага, Ти ще його не знаєш. Він десь на далекому острові, заглиблений у своїй медитації. Ерне Кардінале. Він монах і поет. Кажуть, що в ньому очі зелено-голубі і глибокі (але ж не глибші Твої, Мамо!), як озеро десь у Нікарагві.

— А я б ніколи черницею не стала. Прагматично зіткана з гріхів.

— Чи пам'ятаєш, Мамо, як Ти нас водила ярмарок у Збоїщанський монастир? Така до предвга дорога, вся в липах і каштанах. "Гіська дорога". На цій дорозі — джерело з цією водою. Це Ти декілька разів повторила.

— А на ярмарку — півні, серця, коралі із дівника. Всяка — всячина. Аж ряхтять ув очі.

Чому, власне, вплив цей монастир Редемпціоністів? Ах, Ернесто... Він каже, що світ прекрасний. А він від нього втік. Сховався у джунглі.

— Мамо, Ернесто не знає смаку нагайки тілі. Він не знає смаку зачерствілої скоринки ба і кухлика брудної води. Він ніколи не їв у вагонах, де все в напристойностях таких, не тільки голова паморочиться, а й світ, чвертьоком крізь клітинку споглядає.

— Мамо, не тримай мене так міцно, я горю. То свічки споминів посеред темряви горі. Ти кажеш, що моє серце слід кривавий остав. Не звертай уваги, Матусенько.

Горю я, горить Земля, на якій Ти мене пудила 56 років тому.

Ні, ні, я не забула твоїх оповідань, що це червень. І черемхи цвіли. На моїх хрестинах вареників з чорнищами здіймалася... Пухкі, м'яні, у сметані з цукром...

— Ти не подумала, що я хочу їсти? Ні, ні, чу пити. Цілющої води джерельної з дал Збоїськ. Зачерпнеш?

— Мамо, Ти така невтомна. А я вже старію. Хоч би відпочити. Кажеш — не можеш. Кажеш, тобі лиш день одніський відпустили? Й ніч? Ой, Мамо...

Я так любила, як Ви з Татом співали про кулю, що через Дунай летіла. А голос у мене був дзвінкий і оксамитний.

Хочеться все по порядку, а думки переплуталися. Ах, Ти чекала на Тата вісім років? Певно, вала йому "Іхав козак на війноньку". Чекала дочекалася. Не накрили йому очі темної. Тепер так не чекати, Мамо. Тепер так не вм кохати, Голубко. І вірними довго не остаю. А ти осталася. Відійшов Твій Місько, а Ти

Від редакції: — Мати Ірини Сеник померла прикінці 1981 року, батька розстріляли десь на чатку 50-их років. Сестра Леоніда померла в останні... Із останнього листа довідуємося: "Я ще хвора. Надто довго тягнеться моя простуда не бачу покращання". (Інформація приватна).

з журбою і розпукою. А Ти ж іще була молода, як яблучко рум'яненка. Ой, Мамо!

...Я не дочитала, що там думає Ернесто, що пише про світ, про природу, про любов.

А Ти, моя страднице, думу гірку-прегірку додумала...

Казахстан, 1981 р.

Леся БОГУСЛАВЕЦЬ

НА ПРОЩУ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Зустріч з рідною землею

Ви вже знаєте про те, що Христя, моя сусідка, вирішила їхати на Україну, а за нею і я попленталась, як приший хвіст кобилі. Перед від'їздом звернулась я до дочки:

— Ти, — кажу, — в нас начитана й намолена, їздила по морях і суходолах. Була й на Україні, розкажи мені, щоб хоч знала, що там нас чекає.

— Мамо, — дивується вона, — для чого тобі наперед усе знати? Краще мандрувати з несподіванками.

Що ж, гадаю, дитина має рацію, справді так цікавіше. Аби лише тих несподіванок не було забагато.

Сіли ми, як годиться в дорогу, помолилися мовчки хвилину, час уже і "по коніх".

Летимо літаком. Під нами стелиться австралійська пустеля, поруч нас плывуть білі хмаринки. Час від часу похитує нас, і тоді ми уповаємо на Всевишнього. А Христя тим часом розповідає:

— Такий мені дивний сон снився минулої ночі. На дверях біла занавіс. Відхилила я її та й іду собі. Глянула на руки, а вони всі у подряпинах. Оглянулась, а вся занавіс в кривавих плямах від мо'х рук. Що б воно мало значити? Як ти гадаєш?

Тут мене зразу і в холод і в жар кинуло:

— Зупиніть літак, — кричу, — не хочу в Європу летіти! Тпру, повертайте назад до Мельбурну оглоблі. Хіба можна летіти, як такі сняються?!

Ледве мене сусідка угомонила:

— Тю на тебе, — каже, — та як горобців боїтися, то й проса не сіяти! Щоб рибку їсти, треба у воду лізти.

Подумала я, погадала, і полетіли ми далі. Стало смеркати. Наш літак почав до Сінгапуру спускатися. Надворі був чудовий вечір. В затоці стояло багато човнів різного розміру. Освітчені ліхтарями, вони виглядали наче обнизані рядками намиста. Гарно! Казково! Спустилися нижче. Бачимо вулиці, авто, людей. От, думаю, було б добре серед них опинитись, піти, поникати-потинятися містом. Літак зупинився на кілька годин.

— Ах, яка краса, просто рай! — гукаю захоплена.

— А по-моєму ближче до пекла, — зауважує Христя, опинившись надворі.

— Десята година, а парить жахливо! Ледве ми дочекалися, поки знову сіли в літак. Добре

там, де нас немає! Ще по дорозі зупинились в Дабаї. Так пролетівши дві ночі підряд, без жодного дня, приземлилися у місті Белграді.

Ходимо по ньому, говоримо, і ніхто нас не хоче розуміти. Ми по-англійському, розводять руками, ми по-німецькому, — теж не клює. Почали українською мовою, однак нема діла.

— Що за лиха личина, — сердиться сусідка, — який шовінізм!

— От, — перечу, — і молодці, якби на Україні отак!

Під вечір почали трохи їхню мову розуміти. Що не кажіть, все ж таки брати-слов'яни! В нас — вхід і вихід, а в них "влаз і вилаз". В нас: залізнична станція, а в них: залізна станиця. І багато ще подібних слів. Купили ми квитки на потяг, от я Христі й кажу:

— Пішли до "залізної станиці", там візьмемо з "гардаропи" свої валізи, та будемо шукати "влазу" до почекальні.

Але сусідці Белград не сподобався! Сонце пригріло — їй парко, дощ вшкварив — мокро. Все їй негода!

— Не нарікай, — повчаю її, — Мар'ян Дальний так хвалив Югославію в "Нових днях", а тобі не до шмиги. Однак ніхто не повірить!

Ходимо ми крутими вуличками, на землі цигани з дітьми, милості просять. Люду скрізь — не розминешся. А ми в светрах, плащах, просто розтаємо. Це, бачте, моя політика, що важче на себе натягли, щоб більше у валізи змістилося. Нарешті знайшли станцію й почекальню. А там від тютюнового диму, хоч сокиру вішай! Народ все більше із сіл: жінки у хустках, рясних спідницях, а дехто навіть у шараварах. А навколо біля них лежать мішки, торби, клуночки і котомки.

І от серед цієї різношерстної маси зустріли ми земляка із Стрия. Кажуть же, "рибак рибака бачить здалека". І зразу ми найріднішими крайнами стали. Справді, світ не без добрих людей! Заопікувався він нами, вже нам і море по коліна, зразу повеселішали. Десь біля одинадцятої години підкотив потяг Белград-Москва. Стали ми на нього сідати. В мене аж холодок по спині іде. Чую — сусідка щось в собі під ніс бубонить. Прислухалась, а вона з Енеїди проказує: "Тепер Еней убрався в пекло, прийшов зовсім на інший світ, там все поблідло і поблекло, нема ні місяця, ні зізд. Там тільки тумани великі, та чути жалібні крики".

Я зразу на неї накинулась:

— Оце, — шепчу, — знайшла час віршики пригадувати! Сиди тихо, поки спить лихо!

А вона й вухом не веде! Знову Енеїду тиче: "А зла Юнона, суча дочка, розкудкудакалась, як квочка..." Хоч кіл їй на голові теши!

За допомогою земляка сіли ми в потяг. Отаборилися у купе і вже почувалося, як кум королю і сват міністру! Втомлені полягали спати. Тільки задрімали — тут і почалися перевірки документів. І югослави, і мадяри по кілька разів, одним словом, кому не лінь, той і перевіряв. Так і ніч проминула. Вранці, ще сіріло, Христя вдягнена сиділа біля вікна.

— Як, — питає, — приготувалася до зустрічі з рідною землею? Які почування, що в тебе тепер на серці?

— Я, — мовлю, — тепер у таких стані, що ні серця, ані інших органів у собі не відчуваю! Лише спати хочу! Які там почуваннячка, як очей не розтулю!

І поки Христя зідхала, думала, пускала сльозу, я таки трохи придрімнула.

Настав нарешті довгожданий момент, потяг переїхав кордон мадярський і зупинився на першій українській станції міста Чоп! Сусідка врочисто дивилася у вікно вагона. — Україна... — промовила надхненно. Тут відчинилися двері купе, зайшли двоє військових і почалась перевірка...

Спершу оглядали сусідчині речі. Її валізи так патрошили, що аж пір'я з них летіло! Потім взяли до мене, Одчинили валізи, а в мене воістину цілий універсальний магазин! Чого я не взяла із собою! Це, щоб і чоловік, і чужі люди переконалися, що я практична жіночка! — "Сорочинський ярмарок!" — сказала Христя, дивлячись на мої речі. А там і галантерейна, і косметика всіх відтінків, ювелірна й аптека. Тут були ліки — від шлунку починаючи і серцем кінчаючи. Також приховала ниток до вишивання й плетіння, матерії, джинси, ножа, ложку, чашку, ножиці, голки, порошок до прання, затичку до ванни, пластикових торбинок, супу сухого, шоколаду й ще безліч речей, які годі перелічити! Військові глянули на всю цю конгломерацію, подивились на мене, ще раз на речі, махнули рукою й пішли. Так закінчилось наше чистилище.

Потім прийшла провідниця і запросила оглянути станцію. Поки Христя ходила міняти гроші, мене запросили на бесіду до туристичного бюро. І стали мене розпитувати. Сипляться на мене питаннячка з усіх боків, а я слухаю й розцвітаю як рожа! От, гадаю собі, що значить рідна земля! За людину як піклуються. Не те, що на чужині. Прожила в Австралії років із тридцять, громадянство отримала, а ніхто, хоч би на сміх, не здумав спитати, що я за птиця!

Пізніше перевіряли мою грамотність. І зразу виявилось: жила я ввесь цей час, як бур'янина. Бо ні в зуб ногою не знала за п'ятирічку, ні за змагання чи виконання плянів. І зовсім була не в курсі справ про щойно відбутий двадцять шостий з'їзд і що там вирішено! Суцільна темнота!

Говорили до мене українською мовою, бо й тут я не дописала!

— Як же, — дивуються, — їхала на Україну і всесоюзної мови не знаєш!?

— Та, — кажу несміливо, — знаєте, вона нам в Австралії непотрібна. От я й злегковажила.

— Як це так, — вигукнули, із жахом присутні. — Та ж без цієї мови ніде не обійдешся! — Чи немає, — питають, — у тебе білої гарячки, що таке торочиш? Тут саме Христя вернулася.

— Не турбуйтеся, — заспокоює їх. — Все в порядку.

Переконавшись, що ми з сусідкою зовсім не хворі, повели нас до ресторану, у потязі. Перед тим вони кухарчі довго говорили-приказували: всі запаси повиймати, всього доставити. І так їй пильно в очі дивилися.

— Ну, — каже Христя, — цей обід нам бру копійчку обійдеться!

Так і сталося. Наставляють нам всякі стаче ми тиждень не їли. — Що хочете ви — питають. — Ні, ми непитуші, — відповідь. Однак налили найдорожчої!

— Де ж, — питаю сусідки, — гроші, ч обміняла?

— Оце, — рече вона, — ти на них надивишся. Що ж, хай це буде в науку, як вімається, чумаку ума набирається.

Від Чопу до Львова їхали через Карпати. це були за краєвиди: гори, ліси, хатки, церкраса неописана. Їдемо і тільки охкаємо та мо! То біжимо дивитися у вікно в купе, то ридор, з другого боку. Декілька годин серед краси їхали.

— Коли б ви восени тут проїжджали, от побачили, скільки різних барв навколо. Див й не надивишся, — кажуть нам подорожні.

І сон мій, і втому — як рукою зняло. А Христя поглядає на все і тихо проказує: — Будь зд краю мій коханий, вимріяний. До тебе при твоя кровинка! Всі ці роки я думала і жилою. Ти був у моїх снах і мріях. І ні чужгастства, ні заморська екзотика не затемнили. А твоя врода наяву ще краща за наймайстерописи, картини, чи спогади інших!

А потяг їхав між горами, крутився ярами від часу пірнав у тунель і знову виринав. Абилося, захоплено дивлячись на краєвиди, не ні Карпати. Шість тижнів на рідній землі просто бенкет! Так багато і так мало! Оспроминули Стрий і вже під'їжджали до Льво

ПАМ'ЯТНИК МИТРОПОЛИТОВ ЛИПКІВСЬКОМУ

Баунд Брук. — Попередні повідомлення українській пресі сповіщали нашу спільноту вибір проекту пам'ятника бл. п. Митрополитову Василеві Липківському. Подана на обкла ілюстрація показує його загальний вигляд у мі моделі проекту, автором якої є скульптор ро Капшученко. Це буде бронзова постать Митрополита під час проповіді до українського народу. На гранітному п'єдесталі будуть дані Митрополита та цитати з його проповідей, також буде зображення Собору Св. Миколи (Микільського), збудованого Гетьманом ІІІ, пою, в якому, як писав Митрополит, народилася Українська Автокефальна Православна Церква. 9 травня 1919 року було введено в дію Службу Божу українською мовою. Там де також зображення Св. Софії, в якій, за вказівкою Митрополита, відбулося хрещення України. У Львові на Всеукраїнському Соборі 1921 року український народ Волею Божою створив рідний єпископат. Постать і п'єдестал (разом з висотою) стоятимуть на підвищеній площі, якої вестимуть широкі сходи. Пам'ятник М

Скульптор Петро Капшученко

политові Липківському буде збудований в Українському Пантеоні поруч Церкви-Пам'ятника. Виконання постаті та відповідальність за архітектуру пам'ятника поручено авторів цього проекту.

Скульптор Петро Капшученко народжений в Україні. Скульптуру студіював в Європі. Його мистецькі праці в бронзі, теракоті та дереві показувалися на багатьох виставках у Німеччині між 1946-1948 рр., а пізніше в Аргентині, де мистець перебував від 1950 до 1963 р. Як доказ призначення за його працю на полі мистецтва і культури. Вільний Університет Гуманістики у Буенос-Айресі надав йому звання Почесного Члена. Праці мистця знаходяться у багатьох приватних колекціях в Аргентині, США та в інших країнах.

Від 1963 р. П. Капшученко перебуває у Філадельфії. Від того часу в США відбулися численні виставки його творчості. Між ними варто згадати дві виняткові одноособові виставки — в Музеї Мистецтва, Спрінгфілд, Масс., та в Музеї Мистецтва, Вашингтон Каунті, Мд.

Ціль пам'ятника

У Зверненні Консисторії УПЦ з нагоди 60-ої річниці відродження УАПЦ говорить: Сьогодні наша Церква під проводом Блаженнішого Митрополита Мстислава будує пам'ятник бл. п. Митрополитові В. Липківському, щоб висловити наше

признання і подяку Великому Митрополитові України за його великий вклад у відродження і зміцнення духовних скарбів України; щоб висловити нашу пошану і признання його сучасникам, які разом з Митрополитом Липківським відвоювали Україну від чужого намулу попередніх століть; щоб зберегти ту світлу сторінку нашої історії та винести її на поверхню як приклад, гідний наслідування, тепер і в майбутньому, бо тоді наша Церква сміливо глянула в очі, здавалося б, безвиглядному становищу і — перемогла!

Було б великим гріхом нашого покоління, якщо б ми не лишили в спадщину нашим наступникам традицію плекання пам'яті цього невичерпного джерела християнської моралі і українського патріотизму — Великого Митрополита України о. Василя Липківського. Пам'ятник і участь усієї спільноти у його будові кладуть підвалини такій традиції.

Звернення

Після шести років праці Комітету, починаючи від ініціативи ОДУМ-у в 1975 році, сьогодні ми стоїмо на порозі здійснення побудови пам'ятника. Дякуючи дотеперішнім шановним жертводавцям, ми вже майже маємо з чим починати виготовлення бронзової постаті пам'ятника.

То ж, коли вже всі підготовчі труднощі переборено, коли довгий шлях мистецьких пошуків пройдено, коли вже побудова пам'ятника залежить виключно від фондів, звертаємося до всієї української спільноти, на всіх континентах суцього, своїми пожертвами уможливити закінчити пам'ятник у 1982 році. Відкриття і посвячення пам'ятника у 61-шу річницю відродження і усамостійнення української Церкви, з участю представників усієї української спільноти, буде гідним завершенням цього благородного задуму.

Ваші пожертви слід виписувати і надсилати до:

Metr. Lypkivskyj Fund No. 760

St. Andrew's Federal Credit Union

P. O. Box 375

So. Bound Brook, N. J. 08880, USA

Подав

Комітет Побудови Пам'ятника

Митрополитові Василеві Липківському

ЗАПРОШЕННЯ

МИСТЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО "КОЗУБ"

П'ятниця 26 березня 1982 — Год. 8-а веч.

Зал Православної катедри при 404 Бетирст

ІЛЮСТРОВАНА ДОПОВІДЬ

**АКТОР ОЛДРІДЖ, ДРУЖБА
З ШЕВЧЕНКОМ І ВИСТУПИ В УКРАЇНІ**

Доповідач — Михайло Гава

Вступ добровільні датки, ласкаво просимо.

МИТРОПОЛИТ В. ЛИПКІВСЬКИЙ І УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА РЕФОРМАЦІЯ

(Скорочено)

Митрополит Василь Липківський народився 7-го березня 1864 року в селі Попудні на Липовеччині в сім'ї священика Костянтина Липківського, вихідця з Галичини. Від 1873 до 1879 року вчився в Уманській бурсі. 1879 року вступив до Київської Духовної Семінарії, яку закінчив 1884 року. Потім вступив до Київської Академії і закінчив її 1889 року з богословським ступнем "кандидата богослов'я". По закінченні Духовної Академії викладав Божий закон у Черкаській прогімназії. По висвяченні на священика був переведений на настоятеля Липовецького собору. Перебуваючи на різних церковних посадах, він увесь час залишався українським патріотом, за що не раз терпів переслідування. 1917 року його обрано головою з'їзду духовництва і мирян, на якому ухвалено постанову про автокефалію Української Православної Церкви. З того часу священик Василь Липківський (пізніше митрополит) став одним із найвизначніших діячів автокефального руху і ніхто інший не вплинув так дуже на зформування ідеології і праці цієї Церкви, як митрополит Липківський, який мав з собою групу активних, відданих священиків. Його обрано на митрополита УАПЦ на Всеукраїнському Соборі 1921 року, а 1927 року усунено на вимогу НКВД. У 1938 році київське НКВД в останній раз викликало митрополита Липківського до себе. Оскільки НКВД відмовлялось потім дати будь-які відомості про митрополита його сестрі, можна гадати, що він загинув від їхніх рук у той час.

Митрополит Липківський мав великі здібності, моральну силу і незвичайну відвагу. Оточений секстами, не раз арештований, він знав, що його життя закінчиться десь у льохах комуністичної поліції, а все ж свідомо і відважно до кінця борюся за правду і служив своїй церкві.

Коли йому піддавали думку, щоб він уступився зі своєї позиції, зважаючи на brutальне переслідування поліції, він відповів: "Христос будував Церкву не лише тоді, коли вільно благовістив, але й тоді, коли на хресті страждав. Я мушу вважати керівництво Церквою можливим за всяких умов, коли на те буде воля Христова, воля Церкви".

На Соборі 1927 року, коли терор НКВД досяг найвищої міри і погрози перетворювались на brutальне переслідування, учасники Собору стали перед вимогою НКВД, що зажадало уступлення митрополита.

На цім Соборі ніхто не зважувався взяти слово, мовчав і митрополит. Нарешті, після напруженої тиші, митрополит із властивою йому прямою звернувся до присутніх: "Чого злякалися? Чого перестрашилися? Хто могутніший за Бога? Кого, крім Нього, маємо боятись?" У цій вірі він

склав своє життя на доказ любови до Бога і свого народу, як пам'ятник посвяти і героїзму віри для наступних поколінь.

Наука Митрополита Липківського — це наслідок довголітніх студій і роздумування. При тому покійний митрополит мав найвищі кваліфікації та досконале знання науки традиційної православної Церкви, отже, кожне його слово є словом знавця, який виріс і виховався в традиційних православних колах.

Митрополит Липківський — людина великих організаторських талантів, проникливого розуму і теплої людяної вдачі. Для всіх він мав лагідне слово, якимось заохоченням і потіхом. Найменше він думав про себе, найбільше про інших, про свій народ, про церкву. Ідейність і чесність у нього були сполучені з глибокою вірою. За довгі століття український народ ось тепер породив велетня духа; людину, обдаровану геніальною проникливістю. Митрополит Липківський без попередників, без довшої підготовки мав прорубувати нові шляхи в пралісі темноти і змагань самолюбних інтересів. Він мав проти себе всю російську Церкву з її багатствами і впливами з одного боку, а з другого — весь терористичний апарат комуністичної поліції, але він безстрашно дивився в очі ворогам, без жодного вагання працюючи над здійсненням своєї мети. У ті дні, коли черговими хвилями з неї під героїчним відпором українських патріотів, у ті дні, коли часто панував хаос, митрополит Липківський будував з великим успіхом нову Українську Церкву. Дійсно, для цієї праці треба було мати титанічну відвагу, глибоку віру в Бога і безмежну любов до України. Все це митрополит Липківський мав і через це залишив слід у житті українського народу, який ніколи не забудеться.

Його праця не загине, а його думки про волю церкви й духа вічно житимуть і принесуть свій плід у свій час на добро народові, що його він так віддано любив. Митрополитом Липківським починається нова епоха в житті Української Церкви та в релігійності українського народу, тому в цій статті я маю на меті коротко вказати на ті радикальні зміни, що їх вніс у релігійне життя українського народу цей геніальний релігійник-праведник.

Щоб цілком зрозуміти радикальність релігійних реформ митрополита Липківського, треба пригадати собі науку і устрій Православної Церкви за його часів. Вони лишилися фактично без змін і в наші дні.

Одним із найважливіших питань у кожній релігії є питання: На чому засновується авторитет її навчання? У Православній Церкві таким авторитетом є передання, канони, постанови Вселенських Соборів і, вкінці, Святе Письмо. Право-

слана Церква навчас, що постанови Соборів і канони надхненні Святим Духом не менше, ніж Святе Письмо. Тому від Другого Нікейського Собору (787 р.) практично не було жодних змін у церковній науці і практиці. Всякі спроби внести щось нове розглядались як єретичні потягнення. Упродовж 900 років Церква не допускала літургічних змін, змін у формуванні доктрин (в догматиці) і у веденні церковних справ. Церква навчала, що спасіння можна здобути тільки через Церкву. Церква мала дуже мало поживи для розуму або серця, проте мала відправу, сповнену розкішними до варварства обрядами і ризами та різними діями.

Тоді як Римо-Католицька Церква являє собою релігійну монархію, Православна Церква має устрій оліграфії патріархів. Найвищим органом церкви є рада патріархів: Константинопольського, Александрійського, Антіохійського і Єрусалимського. Всі патріархи рівні, лише один із них вважається першим серед рівних без будь-яких спеціальних привілеїв.

Церква навчас так само про існування так званого "апостольського наступництва". Ця наука полягає в тому, що церковна єрархія твердить, що від часів Христа через положення рук передається спеціальна благодать від єпископа до єпископа без перерви аж до наших днів. Ця благодать не покидає єпископа навіть тоді, коли б він був зовсім зіпсутою людиною. Вона є найголовнішою підставою його посади й авторитету. Лише ті єпископи і священники, які є в лінії цього наслідства, мають право на свої посади в церкві і право виконувати свої функції. Усі інші духовні особи, що на них згадані єпископи не поклали своїх рук (в обряді посвячення, в хіротонії), є ніби самосвяти й узурпатори.

Вони не мають права відправляти жодних обрядів, ані виконувати жодних функцій священства. Всяка влада і авторитет церковної ієрархії походить згори, а не були передані знизу від мирян. Собор єпископів репрезентує у православних Церкву й те, що вони, єпископи, ухвалюють, є непомилливим голосом Святого Духа. У деяких церквах на місцях дозволялося мирянам брати участь у церковних справах, але ця участь обмежувалась тільки маєтковими й фінансовими справами.

Канони, церковні догми і постанови соборів уважались за незмінний вияв волі Святого Духа, і міняти їх не можна було ні в якому разі.

За часів митрополита Липківського (як часто і за наших днів) Православна Церква являла собою непорушну скам'янілу купу канонів, традицій і обрядів, вивершену олігархічною владою ради єпископів. Порушення найменшої речі в цій купі викликало підозріння і негайну ліквідацію, як єретичне потягнення.

У цій царстві тьми й назадництва мав прокласти дорогу молодій Українській Церкві тоді ще священник Липківський із групою відданих співробітників.

Митрополит Липківський із підтримкою широких мас українського народу й інтелігенції безстрашно прокладав новий шлях у безпросвітних

нетрях православної темноти й комуністичної опозиції та творив при великій радості народу нову Українську Автокефальну Церкву. Його навчання, як також і постанови Всеукраїнського Собору, вражають глибиною думки, згодою з навчанням Святого Письма і рішучим розривом із старими скам'янілими формами православної релігійності. Ці далекосяглі реформи геніального митрополита розуміли його сучасники, розумів український народ, але не розуміють ті з єрархів, що тепер за кордоном привласнюють собі ім'я "соборноправних", безпідставно вживаючи цієї назви, що її виторив митрополит Липківський, та прикриваючи нею назадницькі традиції візантійщини.

У чім же полягали реформи Всеукраїнського Собору й митрополита Липківського? Переді мною лежить пожовкла від часу книжечка. Вона являє собою тепер, безперечно, бібліографічну рідкість. На першій сторінці надруковано: "Всеукраїнська Православна Рада", далі — "Статут всеукраїнського об'єднання релігійних громад Української Автокефальної Православної Церкви, яка скорочено зветься УАПЦ". На книжечці — видвіла від часу автентична печатка УАПЦ. Передмова в книжці датована лютим 1927 року. Ця книжка заблукала до Канади з України якихсь 29 років тому. У ній є більш релігійного динаміту, ніж у багатьох писаннях і проповідях провідних українських протестантів.

Всеукраїнський Собор своїми постановами навіки перекреслив єпископську олігархію і їхню владу в церкві, знищив апостольське наслідство (сукцесію), незмінне надхнення канонів і соборів. Відкинув навчання про вищість чернецкого стану. Але нехай статут правдивої УАПЦ говорить сам за себе. Хто є найвищий керівний орган церкви? Патріархи? Єпископи? Клер? Зовсім ні. Собор проголосив новий, радикально відмінний принцип: "Вищим керівним органом... церкви є Всеукраїнський Православний Церковний Собор". "Собор вирішує всі питання церковного життя Всеукраїнського Об'єднання релігійних громад УАПЦ".

Згідно з статутом, Собор складається з мирян і священників. Пропорція мирян і священників є точно усталена на користь мирян. Наприклад, до складу Районового Церковного Собору має ввійти по 5 представників від кожної парафії, 2 від причету і 3 від мирян. І так у всіх інших соборах рівне право забезпечено мирянам нарівні з клером. Тоді як Українська Реформована Церква вимагає, щоб від кожної реформованої громади число делегованих на собори священослужителів і мирян було рівне, статут правдивої УАПЦ іде куди далі в цій питанні. Право мирян і їх вирішальний голос проходять червоною ниткою в статуті. Парафіяльний церковний собор вирішує "всі справи" і обирає членів причету. Округовий церковний собор обирає єпископа. Всеукраїнський собор обирає митрополита. Посвячення відбувається не згідно з канонічними правилами, а згідно з навчанням Святого Письма через рукопокладання пресвітерами.

Вищенаведений устрій є точною копією устрою українських реформованих (пресвітерських) цер-

ков. Канони і ухвали УАПЦ дозволяють єпископам женитись та проголошують, що: "В справі набуття єпископського сану ченці не повинні мати ніяких привілеїв". Усі справи рішаються більшістю голосів на соборах.

Всеукраїнський Собор, перебравши на себе вищу церковну владу, має тепер право міняти канони й догми і фактично це робить.

Надання найвищої церковної влади соборові, який має складатись пів-на-пів із мирян і клеру, тим самим широко відчиняє двері до церковної реформи і поступового розвою церковного життя до вищих форм. Вищий церковний суд, що може судити найвищу ієрархію, складається наполовину з мирян.

З погляду "канонічних" церков усі ці ухвали є скрайньо "єретичні", вся єрархія "самосвяти" й "самозванці". Тепер уже не могло бути примирення між старою скам'янілою церковною організацією та новою українською зреформованою церквою. Голосом свого митрополита-генія ця Церква розірвала кайдани назадицтва і хоч на ті часи не провела радикальну реформу в науці про релігію і тим широко відчинила двері до духовного поступу і реформи.

Послухаймо, що сам митрополит Липківський говорить про ці питання. Нижченаведені питання взяті з книжки: "Матеріяли до Патерика", що її уклав прот. М. Явдась. Митрополит пише:

Найголовніше визволення й відродження всякої церкви при нових світових змінах, — це мусить бути визволення від старих затверділих форм церковного життя".

"Церковні канони — це є корисний архів для нової творчості, а не збірник законів для викнання, і в цьому архіві (церква) повинна перш за все відмовитися від того, що витворено в ньому під впливом державним, як то ієрархізм, нерівність станів у церкві, приниження мирян і т. д." (Рівність станів у церкві є специфічно євангельсько-реформована наука, М. Ф.).

"В події всенародної висвяти єпископа всі відчули великий церковно-визвольний рух, яким церква визволилась від головної ознаки єпископського панування над нею, і знов перейняла на себе право обрання й висвяти собі своїх службовців, яке єпископи монополізували для себе й цілі тисячоліття міцно тримали в своїх руках, видавали його навіть за догмат православ'я".

"Утворення Української Єпархії Собором 1921 року підвищилось над традиційним єпархіальним ладом, відновило першоапостольський спосіб хіротонії руками пресвітерства та вимогу життя зробило вартіснішою від колишніх канонів".

"От чому ця подія Собору 1921 р. утворила окрему течію благодаті в Церкві, що вже не може злитися з звичайним староканонічним річищем, і вона або мусить бути зліквідована, або мусить почати собою нову сторінку в загальному житті церкви".

Митрополит Липківський ясно говорив про те, що стараються промовчати церкви, які є "соборноправні" лише устами. Він писав: "Затьмарені наукою про апостольське наступництво в єдину благодатну силу їх рук, всяке визволення від цієї

науки вважатимуть за найбільшу єресь. Але правда Бога в церкві сильніша від правди людської, вона мусить перемогти".

"Отже, утворення єрархії та інші діяння I Всеукраїнського Церковного Собору 1921 року для Української і для Всесвітньої Церкви мусять мати не епізодичне, а так би мовити епохальне значення".

Митрополит гостро засуджував науку про апостольську сукцесію (наступництво). Він писав: "Єпископська золота нитка (сукцесія або апостольське наступництво) — це ніщо інше, як поржавілий ланцюг. Цей ланцюг Всеукраїнський Собор справді розірвав".

Він говорив про "непроходиме провалля" між канонічними й соборноправними церквами.

Не менш радикально-реформаторське наставлення було в Автокефальній Церкві і до "канонів". Митрополит Липківський заперечує їхню надхненність та вважав їх за звичайні правила, які собори можуть приймати, відкидати і міняти.

"Ми повинні ясно розрізняти, — пише він, — заповіді Божі, що є незмінні, вічні, від наук і переказів людських у справах віри, що є тимчасові і підлягають змінам, повинні йти за Христом, а не за законниками".

Отже, заповіді Божі є й відносно віри й моралі життя, і ті містяться в Святому Письмі".

Ми бачимо, як митрополит свідомо ставить Святе Письмо, як найвище правило в питаннях життя й віри; знову чисто євангельська, реформована засада.

Він питає: "Але ж які є в церкві заповіді, чи перекази, чи закони людські? Це ті закони людські, що їх звуть канонами, що їх сама Церква, в особах своїх Соборів чи окремих отців, утворила для свого керування".

"Сьомий (останній) Всесвітній Собор... майже надав їм (канонам) значення Святого Письма, визнав їх творами Святого Духа й підтвердив забарону змінити їх чи підробляти".

Мало не всі міркування великого митрополита нагадують думки іншого українського велетня-мислителя Гр. Сковороди. Митрополит замість "канонів" радить: "Любов до Бога і до братів, на них вся віра і мораль".

У цій засаді думки митрополита зливаються з думками найбільших реформаторів західного світу.

Не менш реформаційно правдива соборноправна церква ставилась і до догматів. Митрополит мав глибоку віру і в той же час наочно вірив у свободу духа. Він питає: "А як же з догматами? Спитають, чи й у догматах та моралі може бути вільна творчість? Так! І в цій галузі безмежні простори для творчості... в їх розумінні, в заглибленні в них своїм розумом, своєю волею".

Ще з його думок:

"Самодержавний єпископський устрій, що його єпископи визнають за канонічний, насправді не є ані апостольський, ні благодатний.. від нього церква повинна визволитись".

Отже, в усіх основних питаннях віри митрополит визнавав лише авторитет Святого Письма і свободу совісті. Самий устрій церкви з виборним

духовенством у деталях подібний до устрою Реформованих Церков, різниця лише в деяких термінах.

Його настановлення до догматів чисто протестантське, рівно ж як і відношення до постанов соборів і всяких канонів.

Митрополит залишив стару зовнішність, певні обряди і Божі Служби, але не зовнішність, найбільш різнить церкви, а в першу чергу духовна наука. Єпископальна церква має силу ритуалів, але визнання віри в неї чисто протестантське, таке ж, як і в реформованих. Лютерани позоставили багато церемоній, але в тім, що вони євангеліки, нічого не має сумніву.

Митрополит Липківський із своїми співробітниками не зміг закінчити розпочате велике діло, але він широко відчинив двері для поступу і реформації, створив міцні підвалини для неї, відкинувши незмінність канонів, догматів, здемократизувавши церкву і надавши права соборам із мирян і клеру міняти догмати.

Червоний дракон знищив провід цієї церкви, сам митрополит, 30 єпископів і 3.000 священників запечатали своєю кров'ю повищу науку. Це кров святих мучеників, УАПЦ забороняє будькому вживати слово "соборноправний" у дещевенькім традиційнім православним змісті.

Ми віримо, що правдива УАПЦ знов воскресне, але вже на Україні, і продовжуватиме велике діло славних українських мучеників за віру. До того часу кожний правдивий соборноправний православний українець повинен боротися з тим, щоб ім'я великого митрополита не було вживане для прикривання чогось зовсім протилежного, бо він завзято боровся за поступ у церкві й за волю народу, і в цій боротьбі склав на вівтар церкви і батьківщини своє життя разом із сотками і тисячами наших найкращих людей.

Нема найменшого сумніву, що правдива Українська Автокефальна Православна Церква до табору назадницьких канонічних церков не належить. Між ними, як писав митрополит, лежить "непроходиме провалля".

З другого боку, між українськими реформованими церквами і правдивою Українською Автокефальною Православною Церквою існує міцний міст, такий самий добрий, як, скажемо, між реформованими й англіканами, або лютеранами. Вони всі належать до однієї великої родини церков, які визнали засаду, що "Буква вбиває, але Дух животворить".

Митрополит Липківський писав:

"Всеукраїнський Собор між "канонічними" і своїм єпископатом викопав непроходиме провалля, треба було вже відверто стати або туди, або сюди, і треба визнати, що майже все "благодатне" українське духовенство залишилось по той бік провалля".

Не зважаючи на всі нещирі претенсії теперішнього українського "благодатного" духовенства на причетність до соборноправності, "провалля", про яке писав митрополит Липківський, залишається. Позостається в силі і його вимога для всіх вірних бути чесними і "стати або туди, або сюди". Для цього потрібно, щоб миряни не стільки вва-

Іван БУНІН

ЛІРНИК РОДІОН

Видатний російський письменник Іван Бунін (1870-1953) народився в Воронежі. Дебютував у літературі в 1887 році як поет. Більш відомий як прозаїк. Його прозові твори — оповідання й повісті. З повістей найзначніші — "Деревня", "Життя Арсеньева", "Митькове кохання". Революцію 1917 року сприйняв з гіркотою, крайньою неприхильністю й навіть злобою. В 1920 році емігрував до Франції. Перекладав твори Лонгфелло, Байрона, Шевченка й Міцкевича. Бунін жив і працював у Харкові, Полтаві й Одесі. У своїй творчості використав українські мотиви. В 1933 році нагороджений Нобелівською премією. Десь перед першою світовою війною Бунінові було надано почесне звання академіка в царській Росії. В Одесі, перед виїздом на чужину, потайки писав щоденник під назвою "Прокляті дні", виявляючи свій світогляд опозиціонера до більшовиків та збільшовичених низів людности з їхніми трибуналами й комісаріатами. З призирством ставився до Горького, Луначарського, Маяковського, навіть Леніна, обзиваючи його "твариною". Незважаючи на все це, після другої світової війни Буніна "повернуто російській літературі", і його твори тепер друкуються в Росії*). Чи буде повернуто Хвильового українській літературі? Мабуть, ні... Подаємо в українському перекладі одне з оповідань Буніна.

Перекладач: Гр. В-ий

Переказував і співав цю "Пісню про сироту" молодий лірник Родіон, рябий сліпеч, що без повожатого мандрував куди Бог велів: від Гадяча до Сули, від Лубень до Умані, від Хортиці

жали на слова, як на суть своїх церков. По правді кажучи, крім слів, соборноправного в них майже нічого не залишилось.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІЯЛИ:

1. Митрополит В. Липківський: "УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА І РАДЯНСЬКА ВЛАДА". "Вільна Україна", Збірники чч. 6 і 7.
2. ПРОТОКОЛИ надзвичайного собору Української Греко-Православної Церкви в Канаді, 1951 р.
3. СТАТУТ І ПРАВИЛА Української Греко-Православної Церкви в Канаді.
4. СТАТУТ всеукраїнського об'єднання релігійних громад Української Автокефальної Церкви. 1927 р.
5. ДІЯННЯ Всеукраїнського Православного Собору в м. Києві 1921 р. (Канони і Ухвали).
6. Митрополит В. Липківський: "ПРАВОСЛАВНА ХРИСТОВА ЦЕРКВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ".
7. Прот. Я. Явдась: "МАТЕРІЯЛИ ДО ПАТЕРИКА УАПЦ" ч. 1.
8. Прот. А. Кість: "НЕЗАБУТНІ ДНІ". "Наша праця", ч. II.
9. Енциклопедія українознавства.
10. "ЩО ЦЕ Є УКРАЇНСЬКА АВТОКЕФАЛЬНА ЦЕРКВА?"

К. Р.

до лиманів. Переказував і спізав на пароплавчику "Олег" у Херсонських плавнях, у пониззі Дніпра одного теплого й темного весняного вечора.

З краю в край Придніпров'я мандрував я тієї весни. На Полтавщині була вона холоднувата, з дзвінкими вітрами "суховіями", зі смарагдом озимини, з голими мітлами хутірських тополь, далеко видних серед рівнин, де, як у морі, виглядали малими й губились люди, орючи волами під ярину. А на півдні тополі вже одягнулись, зеленіли й по-церковному пахли. Рожеєм цвітом цвіли сади, по-святковому білили старовинні села, а молоді козачки чепурились і святкували. Нещодавно змовк пасхальний дзвін, а під вітряками й живоплотами валялась шкаралуща крашанок. У гирлах і лимагах же було повне літо, безліч метеликів і коників звивалося над очеретом, перегукувалися рибалки, а їхні постаті відсвічувалися в сріблених розливах ріки.

На піздень, до Нікополя й далі, плів я на цьому пароплавчику, дуже брудному й старезному; трясучись, попихкуючи димом, з поспіхом шумлячи колесами, поволі тягнувся він серед неоглядної гушавини очерету й повноводих затонів. В першому клясі "Олега" нікого не було, крім якоїсь дівчини, знайомої капітана, що трималася осібно. В другому було декілька євреїв, які з ранку до ночі грали в карти, та якийсь давно неголений, убогий актор. А на нижній палубі стовпилося душ пізтораста українців, що плівли кудись на весняні заробітки. Удень у них було гамірно, тісно, душно; удень вони їли, пили, сварилися, спали; увечорі довго гомоніли, розмови вели спокійні, задумливі, упівголоса спізали.

Той вечір був особливо гарний, особливо привабливий. По палубі тинялася, зупиняючись і прикидаючись зачарованою хмарами на заході, знайома капітана. Вона накинула на голову легку зелену хустинку, тонку, як павутина, обвила її кінці довкола шиї. Й вечірній вітерець злегка грався ними. Вона була в прозорій блузці, висока й така тендітна станом, що, здавалося, він ось-ось зламається. Однією рукою вона притримувала хустинку, а другою — спідницю, обтягаючи нею ноги. А з неї весь час не спускав очей актор.

Актор боком притулювся до спинки лави й закинув ногу за ногу, ніби показуючи, що він нітрохи не соромиться за свої жажливі черезики. Він підняв комір клітчастого пальта з широким хлястиком на крижах, насунув на лоба крилатий капелюх і, ворущачи очеретиною, поводив очима.

Дівчина собі швендяла, зупинялася, мовби й не помічала його. Погляди ж з-під крилатого капелюха ставали все уважнішими. Раптом, здригнувшись, ніби від вечірньої прохолоди, вона змахнула бровами, підхопила спідницю й мовби безтурботно побігла по трапу вниз. А актор, прикривши очі, вдавав, що дримає. За м'якою темінню правобережжя, його вітряків і косогоріз, що злилися з затонами, з густим очеретом, поволі блідли похмурочервоні й слабкі обриси каламутносиніх хмар. У вишині пробивались дріб-

ні, бліді зорі. Задимлений "Олег" дрижав і одноманітно шумів колесами... І ось, — тихим, гармонійним голосом заспівали українки, виспавшись за день.

Я в ті роки був закоханий у Малоросію, в її села й степи, жадібно шукав зближення з її народом, жадібно слухав пісні, душу його. Співав він найчастіше меланхолійно, як і личить синові степів; співав на церковний лад, як і повинен співати той, у кого народження, праця, кохання, сім'я, старість і смерть — неначе служіння; співав то гордо й суворого, то з глибокою ніжністю. З ярмарку на ярмарок, у дорозі гуртом до роботи часто супроводжували його бандуристи й лірники, наводячи чоловіків на спогади про колишню волю, про козацькі походи, а жінок — на співучі думи про розлуку з синами, чоловіками, коханнями.

Бог благословив мене щастям бачити й слухати багатьох із цих мандрівників, усе життя яких було мрією й піснею, душі яких були ще близькими й дні Богдана, й дні Січі, і навіть ті дні, за якими маячить казкова, прадавня, слов'янська синь Карпатських висот. Родіон, який випадково пристав до жінок і плів разом з ними, був молодим і загадковим. Він говорив, що не вважає себе за співця, за лірника. Але співець із нього був насправді дивовижний. Якщо він ще живий, — Бог напевно дав йому старість щасливу й відраду за ту радість, яку давав він людям.

Сліпі — люди складні й тяжкі. Родіон не мав вигляду співця. Простий, відвертий, легкий, він уміщував у собі все: суворість і безтурботність. Він співав і "псалми", і "думи", і про кохання, і "про Хому", і про Почаївську Божу Матір, — і легкість, з якою він мінявся, була чарівною: він належав до тих рідкісних людей, все єство яких — смак, чуйність, міра. Голова в нього була невелика; темне волосся, рівно підстрижене в коло, закривало чубом лоба. Сухе, рябе обличчя з закритими й глибоко запаланими повіками без вій нічого не виявляло.. Але щойно він відкривав уста, щоб співати й грати, воно перетворювалося: самими порухами брів і усмішок, що освітлювали його обличчя на безліч різних ладів, він передавав найтонкіші й найрозмаїтіші чуття й думки. Росту він був невеликого, плечі мав вузькі, спадисті й худорляві, пальці тонкі й цупкі. Носив коротку возняну свитку, здоровенні чоботи. Ішов дово, по-слов'янському червоніла на ньому стрічка, якою зв'язував він комір сорочки з сирового полотна.

Того тихого й теплого вечора жінки почали стародавньою козацькою піснею про сина й матір, яка ласкаво й безнадійно умовляла його не губити своєї молодости заради лиш п'янок відваги. Закінчивши її протяжні й сумні докори, — "ой ти, сину, мій син, ти, дитино моя!" — довго не затягували другої; заспівали було в три голоси якоїсь верескливої, міщанської — й одразу перестали. Родіон півголосом заскімлив перший рядок ще більш стародавньої, ніж про матір і сина, — "край Дунаю трава шумить" — і несподівано обізвав когось якоюсь приповідкою, а навкруг нього пирскнули, покотилися за сміху.

І довго жарти, тихий гомін чулися в дріманні вечірньої темряви під рівний, уже нічний шум коліс. Де-не-де, на сумних, стемнілих берегах бігли пізні вогники. Спереду, на ледь помітному затоні, між двома чорними стінами очерету, нічний рибалка лозив рибу: спокійне відображення його світла в воді було подібне до запаленої довгої воскової свічки. Хтось заговорив про Київ. Може тому, що дивилися якраз на це відображення, загомоніли про Софіївський собор, про Михайлівський, — багато хто вперше побував на цьому шляху до Києва, — і стали з зачаруванням дивуватися їх красі й жахатися картин Страшного суду, що ними славиться багато Київських церков. Тоді, ніби продовжуючи свою спокійну мову, повільно й співуче заскімлила, задзиччала й забриніла стара ліра Родіона.

Він мовби також перебирав у своїй пам'яті картини соборів, проходів під золотоверхими дзвіницями, темних і тісних напівпідземних прибудівок. І, дійшовши до картин судних, посилив тон: ліра його забриніла й заграла сміливіше, переконливіше. Почулися зідхання, слабкі вигуки ніжності й суму. А він ще його посилив, — і крізь східню степову меланхолійність мотиву ясно проявилася подоба органного хоралу. Він відчув, зрозумів, що повинен заспівати саме для своїх слухачок, і почав їм, матерям н нареченим, оповідати щось саме близьке жіночому сердцю, — про сироту й мачуху, — перемішуючи органні погрози й повчання з піснею, з м'якими слов'янськими докорами.

— Ой, зашуміли луги ще й бистрії ріки, — зідхнув і суворо проказав він, посиливши голос і заглушивши ліру. І пояснив, знову даючи місце її дзвінкому бринінню:

— Померла матінка, zostалися діти...

Потім він просто й поважно почав нагадувати жіночому сердцю, — сердцю і немилосердному, й жалісливому, — яка вона, ця сирітська доля. Батько, сказав він, той утішиться:

— Батько жінку знайде, буде в парі жити...

А сиротам ніхто не замінить рідної матері:

— Нещасні сирітки — ті підуть у найми...

Але не врятують їх найми, — сказав він, — ніякі найми, ніяка сама найстаранніша праця:

— Що сирота робить, — робота ні за що, а люди говорять сирота ледащо.

Одним тоном слів і ліри він дав зворушливий образ всім чужої, всім покірної дитини, стриженої, босої, в брудній сорочці й старелькій плахті дівчинки. Вона довго опускала заплакані очі, довго надіялася терпінням і непосильною працею здобути прихильність мачухи — та надаремно: навіть рідний батько, цей раб немилосердної жінки, уникав дивитися на свою сироту, боявся бодай словом уступитися за неї. І якщо вже рідному батькові власна дитина є тягарем, то де ж прада, де справедливість, де співчуття? Їх треба шукати по світу, в мирі, а більш усього там, де зникла мати, єдине й невичерпне джерело ніжності. — І, знову з зідханням підвищуючи свій грудний голос, знову підсилюючи дзвінкий тон ліри, Родіон продовжував:

— Ой, пішла сирітка темними лугами, вмива-

ється сирітка дрібними сльозами. Не могла сирітка мачусі вгодити, — ой, пішла сирітка по світу блукати, матінку шукати...

Син народу, що не розмежовує землі від неба, він просто й коротко розпозів про страшну зустріч її "в темних лугах", у світлі пасхальні дні, з самим воскреслим Господом:

— Та й зустрів її Христос, став її питати: "Куди йдеш, сирітко?"

— "Матері шукати". — "Ой, не йди, сирітко, бо далеко зайдеш: бо твоя матінка на високій горі, тіло спочиває у смутному гробі..."

З великою ніжністю, але все так же просто передавав він гірку розмову сироти з матір'ю, — вірніше кажучи, з янголом, що відзивалася з могили за покійницю:

— Ой, пішла сирітка на той гріб ридати: чи не обізветься з гробу рідная мати? Обізвався янгол, як рідна мати, та й став її стиха, словесно питати:

— Хто це гірко плаче
На мойому гробі?

— Ох, це я, матінко,
Прийми мене к собі

— Насипано землі,
Що вже я не встану,

Зліпилися очі,

Вже й на світ не гляну;

Ох, як тяжко, важко

Каміння глодати:

А ще тяжче, важче

Тебе к собі взяти!

Нема тут, сирітко,

Ні їсти, ні пити,

Тільки велів Господь

В сирій землі гнити!

Пішла б ти, сирітко,

Мачуху б просила:

Може б змилювалась —

Сорочку пошила...

І з невимовною зворушливістю відповіла дитина янголу-матері:

— Я ж її просила, я ж її годила. А злая мачуха сорочки не шила!

Як усі справжні мистці, Родіон серцем знав, коли треба сказати, коли промовчати. Проказавши останні слова, він замовк, опустив незрячі очі, насолоджуючись гіркими й щасливими зідханнями своїх слухачок. А насолодившись, раптом грізно й радісно підніс голос і розгорнув уже інші картини — картини Христового суду, Його відплати:

— Посилає Христос-Бог янголів від себе, — сказав він урочисто чистим і дзвінким голосом: — Візьміть ту сирітку до ясного неба, посадіть сирітку у світлому раї, у Господа-Бога, у честі і славі!

І зі скреготом і дзвоном ліри розлив свій задзвенілий від радісного гніву плач:

Посилає Бог з пекла

По злую мачуху,

По злую мачуху

Угору високо,

Закиньте мачуху

У пекло глибоко!

Закінчивши, він знову помовчав і твердо сказав звичайним голосом, без ліри: — Слухайте ж, люде: хто сироти має, нехай доглядає, на путь наставляє.

І, сказавши це, вже не порушив мовчання ні єдиним додатком. Тільки довго покривав сказане ниттям, ремством ліри, мовби пом'якшуючи силу враження.

Актор спав, притулившись до лави. Сходив великий теплий місяць, видно було його обличчя, сумне у сні. Тьм'яво золотились під місяцем далекі хаші чорного очерету. Широкий золотий стовп занурившись в дзеркальну глибину між ними, і жаби, відчувачи місячне світло, почали з насолодою, знемагаючи, стогнати в них, кихкотіти. Ідучи за вигинами затонів, "Олег" сюди-туди вертівся; і протягувало то вогкістю, то гнилизною — весною, плавнями. Тільки великі променисті зорі лишалися в небі, і дим із труби зносився прямише, вище...

А записував я "пісню про сироту" в Нікополі, опівдні, у спеку, на багатолюдному базарі, між возами й волами, де пахло кізяком і сіном, сидячи разом з Родіоном просто на землі. Проказував Родіон ніжно й поблажливо, повторюючи одне й те ж по кілька разів, зрідка зупиняючись, стримуючи легку прикрість, коли я помилявся. А хіба я був винен? Деякі строфи він проказував так, то так, дещо поправляючи на краще на свою вподобу.

Коли ми закінчили, він довго щось додумував, а сонце пекло його простоволосу голову, його незряче, нічого не виявляюче обличчя. Згодом з тонкою усмішкою натякнув на корчму. Я поклав йому на долоню кілька п'ятаків. Він швидко затиснув їх своїми цупкими пальцями, швидко підвівся, узяв під ліву пахву ліру й, піймавши мою руку, радісно й обережно поцілував її.

Капрі, 1913.

*) Ключ до розуміння, чому І. Буніна "повернуто", може дати його раннє оповідання "Треті півні". Там викладена життєва філософія письменника, яку він активно сповідував і на схилі віку. Ред.

Петро ГРИГОРЕНКО

ПОДОРОЖ ДО РІДНОГО СЕЛА

(Уривок із "Спогадів")

...До від'їзду я мав полагодити свої фінансові справи. Протягом усіх п'яти років і двох місяців родина не отримувала моєї пенсії, хоч за законом мала одержувати в повному розмірі. Тож я повинен був отримати пенсію за всі оті роки. Право на те було. У законі записано приблизно так: якщо пенсіонер чомусь не отримував пенсії, заборгованість виплачується на першу вимогу пенсіонера. Але що означає закон у неправовій державі! Московський міський воєнкомат ще перед моїм приходом туди мав указівки, що для нього були важливіші за всі закони, разом узяті. Мені нарахували пенсію з 26-го червня 1974-го року, себто від дня звільнення: як це й передбачено, мовляв, законом для пенсіонерів, засуджених на тюремні й таборові терміни. Цим сказано, що я був не хворий, а кримінальник.

Я, розуміється, оскаржив це в міській воєнкоматській ієрархії і звернувся з позовом до суду.

Але й те й те було марними силкуваннями. Суд спершу прийняв позовну заяву, але пізніше, отримавши відповідні вказівки, повернув мої документи, пославшись на надуманий мотив: "пенсійні справи судам не підлягають", хоч із закону абсолютно ясно, що не підлягають справи про право на пенсію та про розмір пенсії, а я мав позов у справі *призначеної*, але ще *неви-плаченої* пенсії, себто на отримання заборгованості, що витворилася за роки перебування в лікарні. Зі скаргами до міської воєнкоматської ієрархії було ще "краще": відповідали на всі обґрунтування мого права і на прохання пояснити, як розуміти закон, однією стереотипною фразою: "Задовольнити ваше прохання немає можливості". Понад два роки тривало це листування, подібне до розмови глухо-німого зі сліпим. Я мав намір видати друком цю творчість бюрократичної машини, та якось руки не піднялися.

Але це було пізніше. А зараз, отримавши пенсію за один місяць, зібралися виїздити. На цей час устигла й допомога фонду Солженіцина. Це для мене була новина. Солженіцинський фонд створився під час моєї відсутності. І це було чи не найважливіше досягнення правозахисту. Отримуючи першу допомогу з фонду, я мало не заплакав. Ця допомога для зацькованого владою учасника правозахисного руху та його родини стала матеріальною і моральною підтримкою.

І ми поїхали. Я так стужився за природою, що більшу частину часу в дорозі просидів біля вікна вагона. На станції в Бердянці (Бердянському) нас зустрів Ілля. Півгодини їздили на його "Жигулях" ми в Борисівці.

Село за 14 років відтоді, як я там був, зовнішньо змінилося. Хати відремонтовано. Чимало з них нагадують собою міські будівлі. В селі багато мотоциклів, є вже й легкові автомобілі.

Але є інші зміни. Порожніх домів небагато. Не так, як після голоду 1932-33 рр. Але в селі з'явилися люди, які говорять з незвичним у наших місцевостях акцентом. Це поселенці, а точніше виселенці або вислані з Тернопільщини. Вони вже тут призвичаїлись і навіть устигли поріднитися з місцевими. Моя двоюрідна сестра Віра замужем за "галичанином".

У селі мало молоді. Увечері на вулиці, в клубі 15-16-літні, а найближчі до них віком — 30-40-літні. Ті, що належать до проміжного віку, себто ті, що колись називалися парубками й дівками, перемандрували до міст.

Змінився й зовнішній вигляд та поведінка дорослих людей. З очей зникає заляканість, що я помічав іще під час останнього свого приїзду, в 1960 році. В селі багато радіоприймачів. Безбоязно слухають "Свободу" й "Вільну Європу", не ховаючись від сусідів. Зустрічей і розмов зі мною не бояться. Всі дуже добре знали мою "Одісею", але ставились, як до свого. Як тільки зустрівся з Іллею, запитав його:

— Чи тобі через мене не буде неприємностей?

— Та що ти! — здивувався він. — Мені навіть задрядь, що я маю такого брата.

Іншими словами, страх, нав'язаний сталінським терором, колективізацією, розкуркуленням і голо-

дом, — помалу зникає, а наймолодше покоління вже росте зовсім без страху й пошани до органів КДБ. А ці органи, очевидно, одержали вказівки призначити тасмний нагляд за мною. Але як ти в селі це зробиш? Таж тут кожную чужу людину за десять кілометрів заприміть. І ось щодня вранці вулицею — з боку районного центру — чимчикує ціла юрма в коротких штанцях і ще здалеку кричить восьмилітньому синозі Іллі: "Юрасю! Скажи своїм — шпигуни приїхали. Сюди йдуть". А коли топтуни з'явилися на пляжі — на березі моря, — то ці хлопчачі глаштовували на них справжнісіньку облаву. Топтуни старалися слідувати за якогось сховку, але хлоп'ята виявляли їх, і тим (топтунам) доводилось іти геть. Але дівтора не відставала, переслідували їх часом по кілька кілометрів.

Це все позитивні явища. Позбування страху — це якраз те, що потрібне нашому народові — насамперед. Але цим усе не вичерпується. Що прийде на зміну такому стану? Який духовий світ прийде на його місце? Це питання, в усякому разі, не менш важливе. Але відповіді на нього покищо немає. І навіть не наклеюється. Комуністичну пропаганду народ зовсім не сприймає, а повідомленням радянських засобів інформації не вірить. Жадібно хапають пересилання чужомовного радіа. Але... несподіванка для мене. Я піймав "Німецьку хвилю"... Вважаю її мовлення за найкраще з пересилань західних станцій, які говорять українською й російською мовами. Піймав і слухаю. Заходить колгоспник приблизно мого віку, мій родич. "Чому ти ці дурниці слухаєш?" — сказав він, — послушавши кілька хвилин. І враз умілим рухом навів на "Свободу": "Тільки "Свободу" й можна слухати — сказав він. — Ці хлопці часом добрі, серйозні програми мають. "Німецька хвиля", "Бі-Бі-Сі", "Голос Америки" від наших мало чим відрізняються. А "Канада" — ще гірша за наші". — Мене здивувала оцінка людини, котра мала можливість порівнювати різні станції. Я такої можливості дотепер не мав. У містах "Свободу" заглушують. У селі її чути, і я теж мав можливість порівнювати радіопересилання. Переконався, що колгоспник мав рацію. Але коли піти на даліші узагальнення, то, на жаль, і "Свобода" не створила програм, які б сприяли формуванню духового світу слухачів. Виходить таке: літератури високого рівня немає, радіо дає клаптики знань, релігійного виховання немає. Церковних храмів і тут немає. Не можна ж вважати за храм — одну церковцю, обладнану в звичайній сільській хаті, — одну-однісіньку на весь степовий район, на два-три десятки великих степових сіл.

А що буде з безстрашною, але порожньою душею? Покищо порожнечу ту заливають самогоном і саморобним вином. А що буде далі?

Той самий мій родич, який освідомлював мене в справі радіопрограм, запитав мене: "Скажи, Петре, що це воно таке? Живемо ми вже непогано. Не голодуємо. Маємо хліб і до хліба. Одягнені. Хати поремонтовані. Меблю придбали. У багатьох уже й мотоцикли є, а дехто й автомашину має. Все неначе добре, а жити сум-

но. Уже скоро місяць, як ти тут, а скажи, чи ти чув хоч одну пісню? А пригадай дитинство. В суботу по всьому селу пісні розлягалися. Ми й голоси впізнавали. Ото Килина виводить, а ото Настя. А тепер? Ні пісень, ні сміху, ні жартів. Як приголошнені!"

Що я міг відповісти? Що заперечити? Я й сам це відчував, але сформулювати не міг. Я сам бував у клубі й бачив тих підлітків, що там тинялися, і мені теж було сумно дивитись на них. Одне слово, я бачив село без пісні, село, в якому вбили пісню.

(Переклав з рос. Дм. Кислиця)

СПОГАДИ ГЕН. ПЕТРА ГРИГОРЕНКА ВИЙДУТЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Заходами Фундації ім. І. Багряного незабаром вийдуть із друку у видавництві "Українські Вісті" спогади генерала Петра ГРИГОРЕНКА, які охоплюють незвичайно цікавий життєвий шлях автора від трілітнього сільського сироти з півдня України до генерала радянської армії, а згодом одного з провідних ініціаторів і учасників правозахисного (дисидентського) руху в СРСР і Україні.

У книзі відображені цікаві й влучні спостереження з часів революції, яскравий і проникливий опис ще дуже молодого робітника в Донбасі за часів НЕП-у, навчання автора в Харківському інженерно-будівельному інституті та в Академії Генерального Штабу в Москві, описи офіцерської служби на Далекому Сході, в Білорусі, Україні та криваві чистки там радянських збройних сил, систематичне вигублення інтелігенції та всього населення голодом і безперервними арештами. Висвітлено згубні наслідки колективізації, нищення церков та дорогоцінних історичних пам'яток, а також причини початкових катастрофічних поразок СРСР у війні.

Читач знайде обширний опис радянсько-німецьких боїв, у яких автор брав особисту участь, зокрема боїв на Закарпатті в кінці війни, опис академічно-наукової (професорської) праці в Академії ім. Фрунзе в Москві після війни, та багато-багато інших ситуацій, спостережень і глибоких роздумів.

У цій книзі подана переконлива критика ленінізму й сталінізму. Це кричущий документ брутальної епохи, проникливо представленої автором з фенсменальною пам'яттю й великою відповідальністю перед історією. Це убивчий обвинувальний акт всій радянсько-комуністичній системі.

Ці спогади — це історія зародження і зростання правозахисного руху та місця в ньому генерала П. Григоренка. Це історія, як радянське суспільство позбувалося в роки Хрущова витвореного сталінщиною страху, без чого не могли зродитися надії на давно назрілі потреби радикальних змін режиму в СРСР.

Автор дає блискучу характеристику учасникам УГГ — Миколі Руденкові, Левкові Лук'яненкові та

багатьом іншим українським, російським, єврейським, татарським та іншим дисидентам. У спогадах подається інформація про жертвенну, а подекуди й героїчну діяльність дружин та матерів дисидентів та жінок-членів УГГ.

Книга написана жвавим, легким стилем і читається з великим захопленням та без труднощів розуміти її.

Книга матиме ПОНАД 800 СТОРІНОК звичайного формату в твердій оправі. У ПЕРЕДПЛАТІ КНИГА КОШТУЄ 25 ДОЛЯРІВ, а в продажу після випуску ціна буде достосована (підвищена) до потреб покриття коштів видання на той час.

Видання книги є формою скромної фінансової допомоги авторові, а водночас моральною підтримкою для нього. ФУНДАЦІЯ ІМ. І. БАГРЯНОГО, як ініціатор, закликає громадянство й прихильні до автора установи й організації відгукнутися відповідною допомогою видавництву в справі цього видання.

Як передплату, так і пожертви надсилати **ТІЛЬКИ ЧЕКОМ** (не готівкою!), або грошовим переказом ("мані ордер"), виписаним на:

BAHRIANY FOUNDATION, INC.

Адреса: Mr. S. Jewsevskej
420 Woodhaven Place
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Пожертви, складені на цілі Фундації, зокрема на цю книгу, звільняються від податку.

Управа Фундації ім. І. Багряного

"УКРАЇНА В АНГЛОМОВНИХ ВИДАННЯХ" IV-ий СВІТОВИЙ КОНКУРС ДЛЯ МОЛОДІ ІМ. МАРУСИ БЕК

Комітет Світового Конкурсу для Молоді проголошує четвертий світовий Конкурс "УКРАЇНА В АНГЛОМОВНИХ ВИДАННЯХ" на 1982 рік.

Конкурс призначений для молоді від 14 до 24 років включно. Учасниками можуть бути всі українці в цьому віці по цілому вільному світі, включаючи всі держави й континенти.

З метою більшого охоплення молоді, четвертий конкурс, крім індивідуальної участі, допускає також групову. Тобто, учасником конкурсу може бути не лише окрема особа, але й гуртки одумівців, пластунів, сүмівців, різних товариств, гуртки або й цілі класи учнів шкіл українознавства, українських "гайскулів", групи студентів університету чи групи друзів, які захочуть збирати матеріали й комплектувати збірник разом.

У зв'язку з обниженням віку учасників та допущенням групової участі, Комітет ухвалив поділити світовий конкурс для молоді "Україна в англomовних виданнях" на два відділи: молодий — для молоді від 14 до 17 років включно, і старший —

від 18 до 24 років включно. Кожен з відділів матиме окремі нагороди.

Учасники цього конкурсу мають збирати з англomовних видань протягом 1982 р. — від 1 січня до 31 грудня — всі матеріали про Україну й українців, які вони лише зможуть знайти: в книжках, журналах, альманахах, газетах, публіцистичних виданнях, брошурах і т. д. Це можуть бути замітки, статті, коментарі, розвідки, репортажі, інтерв'ю, рецензії, огляди, художні твори, розділи чи дійові особи в художніх творах, цілі книжки, брошури та всі інші роди писань, де в будь-якій мірі чи в будь-якому аспекті говориться про Україну або українців.

Українські видання англійською мовою чи переклади з української мови на англійську виключається з джерел для конкурсу.

Обов'язково треба подавати назву джерела, звідки взято матеріал, а також дату, сторінку, назву та, при наявності, ім'я автора. Якщо це буде ціла книжка чи розділ книжки, велика розвідка, брошура, які тяжко здобути для збірника, можна подати лише бібліографічні дані (автора, назва, рік, кількість сторінок, де і ким видано).

Матеріали мусять бути впорядковані та оформлені у збірник.

За найкращі (кількістю, якістю зібраних матеріалів та оформленням) збірники учасники конкурсу будуть нагороджені.

Для молодшого відділу:

I-ша нагорода — 300 доларів
II-га нагорода — 200 доларів
III-тя нагорода — 100 доларів

Для старшого відділу:

I-ша нагорода — 500 доларів
II-га нагорода — 300 доларів
III-тя нагорода — 200 доларів

Крім нагород, передбачено ще грошові відзначення за кращі збірники.

Оцінюватиме збірники матеріалів та присуджуватиме нагороди журі цього конкурсу. Склад журі буде подано пізніше.

Усі надіслані на конкурс "Україна в англomовних виданнях" збірники залишаються власністю Комітету. Вони створять четвертий річний архів. На цьому архіві базуватимуться огляди думки в англomовній пресі про Україну та українців у даний період часу. Архів "Україна в англomовних виданнях" — це джерело для дослідників українського питання та для істориків.

Збірники матеріалів за 1982 рік надсилати від 1-го січня до 31-го березня 1983 року на адресу:

"UKRAINICA"

3061 Firestone Drive, Sterling Heights, Mi. 48077, USA

Склад Комітету світового Конкурсу для Молоді "Україна в англomовних виданнях": проф. М. Гарасевич — голова, дир. П. Стасів — заступник, мгр. Х. Юзич — секретар, ред. І. Бек — фінансовий референт, дир. С. Віхар, мгр. О. Климишин, С. Король, мгр. В. Мүшинська, д-р Ю. Розгін, д-р В. Савчук.

ВОСЬМИЙ ДЕНЬ

Гутірка п'ята:

Гутірка Шоста: Філософія Етики

Про свободу свідомого вибору; про наслідки наших вчинків; нашу відповідальність за них; про правду-справедливість тощо.

Чи ми сприймаємо світ як прояв творчої сили Божественної волі й мудрости, чи як якийсь незрозумілий (для мене) випадковий витвір автоматичних сил, що й самі ніби з нічого зробилися всім, ми не можемо практично заперечити (хоч теоретично сперечаються й про це!), чи свідомо уникнути, певної свободи вибору наших вчинків — хоч би й того простого вибору, чи нам сперечатися над можливістю вільного вибору. Цілком ясно, що ця свобода не є й ніяк не може бути повна, абсолютна. Але свідомий вибір таки очевидно є вільний вибір. Свідоме рішення — навіть і під тиском зовнішнього примусу — ніяк не є проста собі механіка.

Всі ми, "волею-неволею", щоденно робимо цілу гору рішень. Деякі наслідки цих рішень потрапляють головню на нас самих, але рідко виключно на нас. Ніхто не існує в світі сам, хоч дехто й пробує доказувати, що ніби в світі можливе й виключно наше власне існування, тсбто, що ніби і не ми існуємо в світі, а "світ" існує в нас, в нашій уяві — це т. зв. метафізичний солесизм (з латинського "солус іпсе" — сам собою). Цікаво тут зауважити таке: якщо Ви і я існуємо лише в буйній уяві солесистів, а вони в нашій, то нащо вони вважають потрібним доказувати це собі й нам углоб чи на папері, а не просто в уяві — мовчки? "Мовчи глуха, то менш гріха". Власне в тому й справа, що майже всі наші вчинки, всі наші рішення в дії, мають той чи інший реальний вплив на нас самих та на інші реальні, живі істоти, на нашу спільну об'єктивно-реальну дійсність. Тим то ми й несемо відповідальність за наші вчинки, перед собою й перед іншими.

Відповідальність за нашу поведінку веде до понять моральності й правди-справедливості, що в свою чергу, зв'язані з поняттями добра і зла. Питання моральних наслідків нашої діяльності, проблеми нашої відповідальності за наші вчинки, включно зі спільною відповідальністю за гуртову й суспільну діяльність, є питання етики. Філософія етики охоплює не лише практичні питання етики, річ ясна, але й основи усіх її понять та суть усіх обставин, що ведуть до цих понять і питань.

Усі наші поняття, в тому й поняття етики, є, безперечно, людські, складені людським розумом для його вжитку, і тим самим не можуть уникнути щедрої міри антропоцентризму. В нашому реальному світі правда-дійсність є, безумовно, об'єктивна; тобто, дійсність є такою, як вона є,

а не як нам здається. Інша справа, що наше сприймання й тлумачення дійсності є великою мірою суб'єктивне й антропоцентричне. Що ж до того, якою дійсність має бути, або чи існуючий стан речей в світі є справедливий (на наш людський погляд, річ ясна), тобто — щодо правди-справедливості, то тут наш антропоцентризм та наш загальнолюдський суб'єктивізм очевидні з вихідної точки.

Це не значить, що не існує як така однакова для всіх нас етика правда-істина; просто можливість помилкового чи викривленого підходу до пізнання правди-справедливості є значно ширша від можливості помилкового підходу до пізнання правди-дійсності (чи навмисного її викривлення). Слід признати й ту обставину, що об'єктивну правдивість етичних висновків, справедливості моральної оцінки нашої дійсності й діяльності, ніяк не можна безпосередньо й просто перевірити. Етика не зводиться вкінці до простого змислого відчуття, як усі кінцеві наслідки чи ефекти науки й техніки. Етичні вартості ґрунтуються великою мірою на душевному співчутті (суб'єктивному) та на часом дещо віддалених, зорґім не безпосередніх, сподіваннях взаємності.

Яка та правда-справедливість не була б, а шукати її мусимо.

В нашій щільно переплетеній дійсності не лише люди й інші істоти впливають одне на одного майже на кожному кроці, але й неживі чинники безперечно ввесь час мають на нас усіх той або інший ефект — від'ємний, нейтральний чи додатний. Яка наша дійсність є, не обов'язково відповідає нашому погляду на те, якою вона має бути; і великою мірою ми маємо змогу її змінити — чи особисто, чи гуртом. Які ж зміни є оправдані?

Отже, годі уникнути питань взаємної залежності, взаємного впливу, та питання про те, якою має бути поведінка різних істот, людей і тварин (то ж ми "контролюємо" не лише один одного, але й котів, собак, корів, оленів... птахів, риб, комах і мікробів!), а врешті й яким має бути існування рослин та який відповідний вибір ми маємо зробити з даних неорганічних, суто фізичних обставин. Для нас усе це є питанням нашої антропоцентричної правди-справедливості.

Взаємодія сил природи завжди знаходиться в якомусь стані відносно нас, чи залежно, чи незалежно від нашої волі. Саме вже наше існування в світі є одним з чинників у ньому. Активно чи пасивно, динамічно чи статично, ми робимо різні рішення, бо уникнути вибору ніяк і не можемо (навіть і вибір максимальної пасивності, або й самознищення, таки є вибір). Отже, дійсність нашого шукання правди-справедливості є так само включена в метафізичну побудову світу, як і справедливості нашого шукання й пізнання правди-дійсності.

Як напрямок нашої діяльності, так і відповідальність за неї, зв'язані, з одного боку, з метафізично-онтологічною суттю буття, а з другого — з природно-науковими, фізичними можливостями й обмеженнями нашої творчості. Шукання й творення правди-справедливості залежить від пізнання правди-дійсності й керування нею в міру

наших можливостей, в міру тієї свободи творчої дії, що була призначена нам перед початком конкретного часу.

Етичну мудрість людства великою мірою можна рахувати мудрістю прагматичною — "кінець (результат) діло хвалить; "по ділах їхніх пізнаєте їх". Отже, для добра чи зла наслідків даного вчинку фактично не грає великої ролі, яка послідовність причин призвела до нашого ефекту, та з якого світогляду, з якого тлумачення світу, виводяться наші добрі чи злі наміри та вчинки. Основне питання полягає в тому, які є наслідки тих вчинків та як ми можемо надалі спричинити наслідки добрі й уникнути наслідків злих. Відповідь на це питання, однак, не падає з неба! Ссь тут й собака заритий! — а може й наші талант і доля? Знатимемо щойно, як розкопаємо великий льох.

Та копати не аж як легко! (Коли й було?!)

Поминаючи тут усі теоретичні труднощі понять добра і зла, мусимо признати, що навіть і при найщирішому бажанні розпізнати ту правду-істину й чинити добро, далеко не просто в кожному відношенні вибрати найпряміший чи найкращий шлях. Існує в етиці й величезна загальна дилема: питання двох великих злих: 1) зла, ніби від нас не залежного, та 2) часта необхідність вибору не добра як такого, згідно з майже очевидними диктатами сумління й співчуття, а лише незадовільного "меншого зла". Ми мусимо спробувати ці дилеми роз'яснити, якщо не розв'язати.

Крім того, метафізична побудова нашого світу є така, що руйнування, знищення часто-густо є прямим і неодмінним наслідком помилки, недостатнього зусилля і т. п. — а не лише недоброго наміру чи злої волі. Всі чинники руйнації, усі причини й засоби знищення, є дуже легко здійсними — переважно не вимагають великого напруження свідомої волі та розумного зосередження й спрямування сили-енергії (за винятком, хіба, великої війни та атомної зброї). Натомість творча діяльність, будова й перебудова, навіть і сама проста, нелегка, а переважно вимагає великого знання, вміння, досвіду, мудрости і сили доброї волі. Виростити не лише людину, але навіть і дерево займає двадцять років; знищити можна в одну мить, і то без атомної бомби, що в одну мить може знищити багатомільйонне місто. Спробуємо зрозуміти метафізичні причини й такого ніби збігу обставин.

Як ми гадували в гутірці про обмеження понять нашого конкретного часу й простору у всесвітньому творчому процесі, метафізично кожна наступна мить нашої часово-просторової дійсності є виявом постійної всесвітньої творчости: кожна мить можливості перетворює в дійсність. Онтологічно, життєвий зміст тієї можливості й дійсності щедрою мірою залежить від нас самих, від нашого творчого або нищівного чину, особистого й спільного. Увесь майбутній час — це наша відкрита нагода, особиста й вселюдська нагода участі в становленні нашого буття, земного й, можливо, позацьогосвітнього. (То ж існування нашої замкнутої системи дійсності ніяк не виключає

О. Р.

ТАК, МИ ЗВЕРНУЛИ НА ЦЕ УВАГУ!

(Інтерв'ю Михайла Лесева з Лукією Гумецькою на тему української лексикографії)

Під заголовком "Чи звернули ви увагу?" Я. Х. помістив статтю й домагання, щоб в Україні видали словники староукраїнської мови до XIV-го сторіччя та щоб нам не "ампутовали початок історії" (див. "Н. Д.", жовтень 1981, ч. 10 (380), стор. 20-21), з чим повністю погоджуюся та домагаюся того ж самого. Це питання влучно й вдало порушив Я. Х. у статті під позитивним наголовком у зв'язку з опублікуванням в Україні двох томів "Словника староукраїнської мови XIV-XV ст." у 1977-1978-их роках під редакцією Лукії Гумецької і її співробітників.

На ці питання та на інші частинно відповів професор Люблінського університету, знаний український мовознавець Михайло Лесів, у Варшавській НАШІЙ КУЛЬТУРІ за червень 1981-го року, ч. 6 (278), стор. 1-2 у статті-інтерв'ю під заголовком "Вірність мови: професор Лукія Гумецька про Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. та лексикографічну працю".

Зі змісту діалогу між Михайлом Лесевим і Лукією Гумецькою ми довідуємося про працю українських мовознавців в Україні, про їхні плани, домагання, їхні труднощі та що вони так само стараються починати історію української лексикографії від X-го сторіччя та не "ампутують" початок української історії". У подібному тоні про Гумецьку пише й Я. Х., за що йому гратуємо.

По загальному вступі та коротким біографічним нарисі ціла стаття побудована в формі запитань

час існування інших внутрішньо-узгоджених світових систем та можливість — необмежену! — буття й свідомо-тотожної особистості в тих тушешно нам невиявлятих іншосвітових системах).

Конкретний зміст тієї нашої творчої або нищівної нагоди є питанням правди-справедливості, питанням зрозуміння суті добра і зла; проблемою доброї або злої волі; наслідком наукового й філософського пізнання правди-дійсності й керування взаємодією її законів; вислідом сильних чи слабких заходів та засобів; цей зміст є питанням свободи вибору — відносної свободи, але безперечної.

Як наша нагода, так і наша свобода, є настільки широкими, що й тлумачення самих понять добра і зла в різних етичних системах частенько випадують або й навмисне виходять цілком шкереберть чи й навиворіт: чорне робиться білим, а біле — чорним.

Ми не будемо перераховувати різних етичних систем. Нас тут цікавить безпосередній розгляд деяких проблем філософської етики, а не перегляд стану етичних теорій. Що нам з тих систем буде потрібне, ми й згадаємо, коли припаде до слова.

та відповідей Лукії Гумецької на запитання Лесева:

"У січні ц. р. (1981 — О. Р.) наукова громада відзначила 80-річчя від дня народження визначного вченого-мовознавця проф. Лукії Гумецької. З нагоди цієї знаменної дати вийшов у Львові її бібліографічний покажчик з передмовою Ярослави Закревської, з якого можна довідатися про численні та вагомні наукові праці Шановної Ювілярки¹⁾).

Професор Лукія Гумецька народилася 18-го січня 1901-го року в селі Лівча на Любачівщині. У Львівському університеті вивчала слов'янську філологію під керівництвом таких відомих славістів-мовознавців, як Т. Лер-Сплавінський, Я. Янів, Г. Гертнер. У 1930-ім році вона здобула вчений ступінь доктора філософії.

У 1931-1939 рр. Л. Гумецька викладає українську мову в середніх школах міста Броди та Львова, а згодом, уже в час радянської влади, працює викладачем української мови у Львівському політехнічному та медичному інститутах. Від 1945-го року поф. Л. Гумецька працює постійно й донині у відділі мовознавства Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові, а в 1956-1971 рр. — завідує ним. Сьогодні вона — консультант відділу історичних словників цього ж Інституту, незамінний порадиш і активний учасник усієї праці, яка виконується у відділі.

Під її керівництвом створено "Словник староукраїнської мови XIV-XV ст."²⁾, що становить собою виняткове досягнення української лексикографії. Саме тепер, у квітні 1981-го року, проф. Л. Гумецька (також Д. Гринчишин та І. Керницький³⁾) були нагороджені премією імені І. Франка Академії наук УРСР за складання вищезазначеного словника.

Є, отже, дві важливі причини, щоб відомого вченого в галузі українського та слов'янського мовознавства проф. Л. Гумецьку привітати: зі знаменним ювілеєм та з високою нагородою.

Користуючись нагодою зустрічі з проф. Гумецькою у Львові, я звернувся до неї з проханням сказати дещо про словник та інші наукові справи читачам "Нашої Культури".

ЛЕСІВ: — Лукіє Лук'янівно, мені було дуже приємно почути на радіо відомість про нагородження Вас та Ваших співробітників премією ім. І. Франка. Словник, складанням якого Ви керували, був дуже потрібний науці та суспільству. Я особисто користуюсь ним дуже часто. Але це не перший словник, в опрацюванні якого Ви брали участь?

ГУМЕЦЬКА: — Ні. Першим словником, у складанні якого я брала участь, був польсько-український словник у трьох частинах, надрукований у 1958-1960-их роках.

Л.: — Яке відношення Історичного словника української мови Є. Тимченка, що почав видаватися у 30-их роках, до Вашого словника староукраїнської мови XIV-XV ст.?

Г.: — Словник Є. Тимченка базується на матеріалах також з XIII ст., а найбільше з XVII ст., отже його часовий обсяг ширший. Матеріали цього словника небагато допомогли нашому словнико-

ві, що обмежений лише двома століттями. Ми іноді дивилися, як там пояснювалися, тлумачилися слова і користалися з цього. В основному, однак, ми всі матеріали розписували заново.

(Цей словник п. н. "Історичний словник українського язика. I", вийшов 1930-го року у Державному Видавництві України при Українській Академії Наук, Харків-Київ, за редакцією Є. Тимченка, який дійшов тільки, мені здається, до літери "М" (не маю його під руками для перевірки — О. Р.) і далі його видавання припинилося. Він включав усі слова від X-XI сторіч і саме його треба тільки перевидати, доповнивши й допровадивши до XX-го сторіччя.

Сам автор цього першого українського історичного словника, том I, пише про це так перед 1930-им роком: "Викладового словника української мови ще не маємо, але Академія Наук збирає для нього матеріал; так само в Академії готується до друку і словник історичний; Інститут Наукової Мови при Академії випускає проекти термінологічних словників з різних галузів віди (науки — О. Р.)". Проф. Є. Тимченко. *Курс історії українського язика: Вступ і фонетика*, Стейт Каледж, Па., 1972, стор. 35). Цього проєкту не зреалізовано повністю й досі, бо не можна, хоч послухайте як про це говорить проф. Лукія Гумецька у дальшій частині свого інтерв'ю й її відповідей. — О. Р.).

Л.: — Лукіє Лук'янівно, мушу признатися, що я дуже радів з того, що у словник увійшли також власні назви. Часто до нього заглядаю і знаходжу цікаві форми, важливі для зрозуміння історії особливо власних особових імен. Не всі історичні словники поміщають власні назви. Чи були на цю тему дискусії?

Г.: — Звичайно, були. Один із співробітників уважав, що повинен вийти спеціальний ономастичний словник цього часу. Але кінець кінцем ми дійшли до висновку, що це теж слова, які іноді мають свою довгу історію у мові і тому вирішили внести їх разом з загальними назвами у Словник.

Л.: — Вам найкраще видно, які словник має недоліки. Немає ж як кажуть, твору, якого б не можна було критикувати. Чи могли б Ви сказати, що на Вашу думку, можна було б краще зробити? Це вже так з якоїсь невеликої перспективи та з багатого досвіду.

Г.: — Може тепер я по-іншому будувала б деякі словникові статті. Іноді можна було б не цитувати значення, тільки виділяти пряме і переносне значення слова. Була б може тоді більша конденсація. Я впевнена в тому, щодесь ще є матеріали, які не увійшли до цього Словника, особливо поза межами Радянського Союзу. Думаю, що і в Польщі вони знаходяться. Не думаю, однак, щоб у цих не використаних не з нашої вини матеріалах, було щось особливо сенсаційне з точки зору мови.

Л.: — Ви використали лише пам'ятки світського характеру. А що буде з церковними пам'ятками того часу, які появлялися на Україні?

Г.: — Церковні пам'ятки писані були іншою мовною системою — старо-церковнослов'янською

(? — Ред.). Вони можуть становити основу словника церковнослов'янської мови української редакції. Це була б дуже довга праця, бо таких пам'яток багато. В плані Інституту мовознавства ім. О. Потебні Академії наук УРСР є такий словник, він включив би писемні матеріали з України від самого початку появи на Русі кирилиці, а саме від X століття. І це була б дуже цінна і повчальна праця; про неї київські мовознавці думають серйозно.

Л.: — Які наступні пляни відділу історичних словників Інституту?

Г.: — Відділ працює тепер над словником української мови XVI-першої половини XVII ст. Уже багато матеріалу зібрано, укладається картотека. Словник буде багатий на слова, бо і пам'яток було більше, ніж у XIV-XV ст. Однак у цьому словникові не буде переліку відмінкових форм, не буде також показана частотність вживання слів. До київського з'їзду славистів 1983-го року хочеться закінчити укладання картотеки та приготувати пробний зошит. А у дальшому майбутньому мовознавці та лексикографи повинні подумати про словник української мови від половини XVII до кінця XVIII ст., себто до появи "Енеїди" І. Котляревського.

ПОДЯКА: — Дякую сердечно, Лукіє Лук'янівню, за щирі розмови. Бажаю Вам щастя, здоров'я та й дальшої творчої наснаги. Ми завжди з великим зацікавленням слідкуємо за Вашими працями, які постійно появляються в наукових виданнях, читаємо Ваші наукові розвідки і користуємося ними у своїй роботі.

Розмову провів Михайло ЛЕСІВ

Скорочено — Ред.)

Про інші аспекти статті Я. Х. та про дискусію на тему цього словника з Богданом Струмінським (з його заувагами про словникові вади), як також про відповідь Ювілярки, Лукії Лук'янівни Гумецької, не говорю, бо погоджуюся з усіма цими висновками й оригінальною розмовою яких сорока поколінь предків, родичів-кресняків на мовні теми з глибини віків, коли "завжди чудово розумів батько сина і навіть дід внука", але в наступній статті полам думки й матеріал про ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ЇЇ ПЕРІОЛІЗАЦІЮ та про ПРЕДКІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

Проф. Михайло Лесів публікує серію статей п. н. "НАШІ ІМЕНА" у "НАШІЙ КУЛЬТУРІ", що є додатком до газети українців у Польщі "НАШЕ СЛОВО", і досі опублікував 57 статей на цю тему та їх далі продовжує. О. Р.

¹) Лук'я Лук'янівна Гумецька. Бібліографічний покажчик, Львів, 1981. Академія наук УРСР. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР. Інститут суспільних наук.

²) Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. у двох томах, Т. І. А-М, Київ 1977, 630 стор.; Т. ІІ. Н-Я, Київ 1978, 591 стор.

³) І. М. Керницький, старший співробітник Інституту суспільних наук АН УРСР, нагороджений по смертю, він помер у 1979 році.

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ, ХРОНІКА

Василь Верига: *Дорогами Другої світової війни*; легенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. та про Українську Дивізію "Галичина". Торонто, Вид-во "Новий Шлях", 1980, — 259 стор., ілюстрована.

Нещодавно наша преса принесла вістку про те, що книжка Василя Вериги "Дорогами Другої світової війни" стала українським "бестселером". Такий успіх — це неабияке вирізнення в час, коли українська книжка "не йде", зокрема книжка з позначкою наукової установи (видання Канадського НТШ-у, ч. 21). Треба думати, що до успіху в поширенні книжки В. Вериги спричинився чимало вже самий удалий підзаголовок: "Легенди про участь українців у Варшавському повстанні"...

До речі, цей підзаголовок неточний. У книжці нема найменшої згадки про участь (хоч би легендарну) українців у Варшавському повстанні. Автор не ставив собі такої мети. Він досліджує, і то солідно, лише легенди про участь українців у придушенні Варшавського повстання. Подібних граматичних ляпсусів у книжці є більше. Напр., "деякі з польських мемуаристів стверджують, що Дивізія виконувала поліційно-охоронну службу коло концентраційних таборів" (стор. 118)... Автор напевно хотів сказати "твердять", а не "стверджують". Або, "...ці випадки, не без перебільшення, не становили навіть половини" (стор. 162). Тут, замість "не без перебільшення", таки мало б бути просто "без перебільшення", а далі замість "бритійці" і "бритійський" треба — британці (чи британці) і британський, замість "про те" — "проте", замість "в нього не має" — треба "немає", замість "здушити" — придушити, задушити і т. п. А втім, усе це порівняно дрібниці, бо назагал, як на наші еміграційні стандарти, мова у книжці добра, шрифт виразний і коректура досить дбайлива. Тож повернемося до суттєвого, до легенд.

Легенди завжди інтригують і живуть дуже довго. Вони довговічні тому, що суспільство, яке їх створило і виплекало, не дає їм умерти навіть тоді, як вони втрачають усякий глузд. Напр., у хвилину, коли пишуться ці рядки, польська військова комуністична хунта намагається скласти вину за брак харчів у країні, за масові страйки, демонстрації і неспроможність уряду домовитись з представниками "Солідарності" й Церкви, врешті вину за воєнний стан у Польщі — на... євреїв.

"Звучить фамільярно", як кажуть англійці. На протязі всієї історії майже кожний режим у Польщі робив євреїв відповідальними за всі нещастя в країні та в світі. Зрештою, ця злощасна легенда глибоко закорінилась не лиш у поляків чи в нас. Правда, тоді, як єврейська група в Польщі нараховувала понад три мільйони й контролювала вільні професії та всю економіку країни, ця легенда, може, й мала під собою якийсь ґрунт, виконувала якусь суспільну функцію. Можна зрозуміти польський антисемітизм навіть зразу після війни, коли нацистські крематорії зредували єврейську групу в Польщі до 200,000 душ: ці

"НОВІ ДНІ", лютий 1982

200,000 посіли по війні неспівмірно багато теплих, впливових посад у польській комуністичній партії, в уряді, в службі безпеки, а особливо — в народному господарстві, що й викликало невдоволення як серед режимних, так і серед антирежимних поляків. Але після погрому в Кельцах і кількіскалітної нагінки "польського Берії" (ген. Мочара) майже всі польські євреї втікли на Захід чи до Ізраїлю. В Польщі залишилося всього-навсього 5,000 (так, тільки п'ять тисяч) євреїв¹, переважно старих і немічних, які вже не відважились шукати нсової вітчизни. І ось цих мізерних недобитків, давно позбавлених всякої сили і влади, звинувачено як спрчинників сучасної польської кризи. І аж половину з них заарештовано чи посаджено за колючі дроти. Дивно і гидко. І найдивніше те, що народ цим звинуваченням вірить, бо ...легенди живуть дуже довго. Після цього найновішого польського інциденту стає зрозумілим гіркий жарт: "Якщо б не було жидів, їх довелося б винайти".

У книжці "Дорогами Другої світової війни" Василя Верига назавжди розвіяв шкідливі легенди про участь українців у кривавому придушенні Варшавського повстання 1944 року, а зокрема про участь у цьому частин дивізії "Галичина". Він розвінчав ці легенди, спираючись на доступні йому польські джерела, простудіювавши понад сотню публікацій у цій справі. Автор подає у книжці багато цікавих прикладів на те, як легенди про жорстокість і злочини "українців" у придушуванні повстання побудовано на безпідставних поголосках, нецтві а то й на злій волі деяких слідків і публіцистів. У більшості легенд до "українців" зараховано всіх "гівіс", власівців, ронівців і горлорізів з СС бригади Дірлевангера на тій тільки підставі, що вони під час своїх злочинних дій розмовляли російською бовою. Отже, одної російської мови чи лайки вистачало, щоб назвати в свідченнях злочинця "українцем". Логіки в цьому не було, але була засада: "Якщо тут нема українців, то треба їх винайти". І "винаходили".

Тяжко сказати, чи авторові пощастило перекопати численних любителів легенд, але за першу серйозну спробу з українського боку йому належить подяка від усіх, хто дорожить правдою.

Решту сторінок книжки автор присвятив обіроні доброго імені української дивізії "Галичина" від численних чужинських та й наших рідних партійних наклепів і пашквілів. Підрозділ "Дивізія і советська пропаганда" займає понад 30 сторінок. Він цікавий передусім тим, що показує, як рівень, стиль і тон досліджуваних матеріалів впливає на дослідника. На мою думку, авторові не потрібно було входити в полеміку з такими низькосортними радянськими памфлетистами, як Ярослав Галан, Дмитрук чи Кравчук, бо цим він мимоволі тільки знизив рівень своєї праці. Тезу про те, що дивізія "Галичина" "...завдала чимало клопоту советському командуванню, його командирам і політрукам", внаслідок чого "приходилося міняти ключі й саму тактику" (стор. 63) ще треба довести. Твердження про те, що встановлення ордена ім. Богдана Хмельницького та зміна назов фронтів на "Українські фронти" мали якесь відношення до створеної по німецькому боці диві-

ізії "Галичина", також не доведена, бо радянські джерела для західних дослідників тим часом недоступні, а радянським історикам наказано про це не писати.

Полемічний характер має також кінцевий розділ книжки "Дивізія "Галичина" — збройне рамя українського народу", що видно вже з самого заголовка. В умовах обидвох світових війн назіть п'яток дивізій було замало, щоб називати їх збройним рамям народу. Одна дивізія могла вважатись щонайбільш зародком такого рамя. До речі, цей розділ не є інтегральною частиною книжки, а тільки передрукотом статті з трьох чисел газет "Наша мета". В основному, ця стаття Василя Вериги, — це його відповідь на пропагандивну статтю бандерівської ОУН "Довкруги СС Стрілецької дивізії "Галичина" з 1943 року, яку (статтю) двадцять років пізніше передрукував журнал "Сучасність" без жодних коментарів, "не вважаючи на те, що в ній були образливі слова та звороти під адресою Дивізії та дивізійників". Тут автор дає коротку історію-виправдання дивізії "Галичина", але в полемічному запалі також не помічає, що пропускає без коментарів слова, ілюстрації та звороти, які можуть образити українців, котрі в той час були в радянській армії чи в УПА. Згадати б, наприклад, пропагандивні афіші на стор. 52, де червоноармієця представлено якимсь нелюдотом-монстром, чи на стор. 178, де про тих, що зголосилися до Дивізії, а опісля на наказ провоту ОУНр відмовились іти в її лави, сказано, що "до них дивізійники ставились з погсрдою і презирством, як до боягузів і людей, яким не можна довіряти"...

Все ж таки, не дивлячись на такі темпераментні вислови й полемічний тон деяких розділів, книжка Василя Вериги "Дорогами Другої світової війни" подає багато джерельних інформацій, дає точну аналізу тодішніх настроїв і є вартісним здобутком нашої історичної літератури. Рекомендуємо її зокрема тим читачам "Навих днів", які не читають "галицьких видань", а тому й досі схильні вважати воїнів української дивізії "Галичина" за звичайних СС-манів чи німецьких коляборантів, якими вони ніколи не були.

Книжка має обширне й дуже добре резюме англійською мовою і його з зацікавленням та користю для себе прочитають ті українці, яким тяжко читати по-українськи. Значну вартість для дослідників тієї доби має подана бібліографія, а також документи, вміщені при кінці книжки. Жаль тільки, що цих документів не перекладено на англійську мову. Також шкода, що остання промова ідеолога Дивізії, сл. п. Дмитра Палієва до старшин і підстаршин, з якої Автор зачитував відважну відповідь Палієва шефові СС і райхсміністротві Гайнріхові Гімmlеротві, лежить і досі в архіві неопублікована. Цю промову найвища пора оприлюднити, навіть якщо в ній і є якась данина тодішньому часотві.

Мар'ян ДАЛЬНИЙ

¹) Дані подано за Абрагаотом Куперотм з статті М. Ландсберга "Slander of Polish Jews is sickening," *The Toronto Star*, Dec. 28, 1981.

Ю. ВУХНАЛЬ

Від редакції. — Іван Ковтун, родом із Харківщини, відомий нашим старшим читачам як письменник-гуморист двадцятих років, що виступав під псевдонімом Юхим Вухналь або — згідно з деякими публікаціями — Юрій. Роки його життя — 1906-193... (?) — і цим сказано все. "Енциклопедія українчознавства" подає про нього кілька скупих даних, при чому не повідомляє про день і місяць народження. Якщо хто-небудь із наших читачів має що згадати про цього суперника Остапа Вишні, просимо написати. Тим часом пропонуємо вам дві гуморески Ю. Вухналя, які звучать свіжо і сьогодні та які нагадують декому з читачів про їхню юність.

НА ГРУШІ

Повечерявши, Гриша Чухрай вийшов за ворота і глянув у бік селяроби. Там уже горів вогник.

"Встигну ще на політчитанку", — подумав він і шугнув на город. Далі через тин — у сусідній садок і бур'яном тихенько до груші.

Ледве зліз на вершок, ще і груші не встиг зірвати, аж у дядька Кліма на току рипнули ворота. В одну мить був би долі, коли б клята сорочка не зачепилася за сучок. Смикнув раз, удруге — дирчить, а не пускає. А дядько Клим уже ось — біля садка. Гриша припиняє.

Дядько, поважно пихкаючи цигаркою, увійшов у садок. Пройшов біля дерев, підібрав кілька червоних яблук та груш, а потім повернувся й сів... під грушею, на якій сидів Гриша.

У Гриші затьохкало і похололо серце, а далі всього морозити почало, бо дядько Клим на всеньке горло гукнув:

— А цю-цю, Лапко, на!... Цю-цю, Лапко! — Потім невдоволено, але тихше: — Повіявся, сучий пес...

У Гриші відлягло трохи від серця. Проте сидів і поворухнутись боявся.

В сусідньому саду хтось хахикнув. Дядько Клим упізнав кумів голос:

— Вечір добрий, Тихоне! Доглядають вийшли?

— Доброго здоров'я... Та вийшов, бо як не вийдеш, то й з гіллям обнесуть.

Тихон підійшов до сусіда й сів з ним під грушею.

— Да, народ тепер повівся нехороший. Комсомольці так ото й нишпорять по садках, — мовив далі Тихон.

"А ти хоч одного застав у садку, що ти язиком тріпаєш"? — подумав про себе ображено Гриша.

— Та хіба такі не обнесуть, як от Грицько Чухраїв, — додав Клим.

"Отака чортяка, ще й ляпас", — обурювався в думках Гриша.

Було досадно, а словом обізватись не можна. Доводилось сидіти й мовчки обурюватись:

"Ну, й народ. Як ти з ним житимеш? Півклубка яблук усього нарвав, а він тобі — "з гіллям обніс", — перекивляв Тихона.

Сидіти ж було незручно. Одна нога залякла,

друга стерпла, — а поворухнутись страшно. Куми все балакали.

"Хоч би спати лягали, або що", — вже зі злістю подумав Гриша. — "До сельбуду так і силою їх не затиєш — спати хочеться, мовляв, — наморився, а під грушею, бач, до півночі базікати можна... Ніж ото по-дурному патякати — пішли б краще до сельбуду та газету почитали, взнали б, що на світі діється. Он Пилсудський авантюру готує, а вам за вухом не свербить. Натури дрібно-новласницькі... За грушу ту нещасну ладні до ранку сидіти..." — Мало не промовив уголос обурений Гриша. Але, згадавши своє нелегальне становище, прикусив язика і гірко подумав:

"От і буду з такими соціалізм та ще в одній країні, коли він за грушу цілу ніч не спатиме!"

А куми балакали. Поговорили про косовицю, про молотьбу, а далі повели розмову про непорядки в сільраді.

Гриша мало не плакав:

"Бач розбалакалися. Диви, які речисті, а на зборах, так і слова не доб'єшся".

І вже аж перед світом пішов Тихон у свій садок, а Клим затутався в сіряк і захріп під грушею.

Тоді Гриша тихенько зліз із груші, переступив через сонного Кліма і з докором промовив:

— А ще середняк — центральна фігура нашої економіки — натура ти дрібно-новласницька!

Потім через тин і додому.

Надворі світало.

"ПОЛОВА ПРОБЛЕМА"

Коли Олексій Курочка побачив хатки села свого, де він уперше світ уздрів і командировку на робфак одержав, — радісно закалатало серце Альошине.

Став "лицем до села", комір розстебнув, три значки витяг. МОДР-у на лівий бік почепив, значок Аерохему на правий, а Лікнеп посередині. Далі на село глянув сумно і зідхнув:

— Темнота велика, роботи непочатий край, — промовив сам до себе й увійшов у село.

Радо зустріли дома Альошу, а хлопці — товариші:

— Дайош тепер, Альоша, доповіді!

Альоша поважно:

— Зробимо, все зробимо!

У неділю біля сельбуду*) об'яву селяни читали:

УВАГА

У сельбуді ввечері буде:

ПОЛОВА ПРОБЛЕМА

товариш Олексій Гаврилович Курочка
зробить її

— П-о-л-о-в-а про-бле-ма, — читає дядько Панас і запитує:

— Що воно за "проблема" з половою?

*) "Селянський будинок", тобто клуб.

— Це по-совітському любов так називається, — пояснює Іван Микеша, комсомолец.

Увечері в сельбуді повно: хлопці, дівчата понасходились. Вийшов Альоша, тези перед себе поклав:

— Товариші! Якщо глянемо на полову проблему з боку діалектичного матеріалізму, взявши під кут зору сучасні економічно-суспільні відносини дівчини з хлопцем, то ми, товариші, скажемо, що й досі в нас лишилося багато буржуазно-інтелігентсько-міщанських традицій. У нас, товариші, як посидів з дівчиною, то такого наговорять, що тільки держити. А як дівчина дитину приведе, тоді хоч погибай, а це невірно, що ми, товариші, так на цей факт дивимось, бо взагалі: діти — квіти майбутнього...

Далі Альоша почав таке казати, що й дівчата червоніли й хіхікали в хустки, а хлопці горнулися до дівчат і шепотіли на вухо таке, від чого дівчата ще більше прискакали сміхом.

Кінчити доповідь Альоші не пощастило. У кутку хтось засопів, далі щось гупнуло, а ще далі:

— Ти чого, барбос, до моєї дівчини лізеш?

— А тобі яке діло, може я хочу проблему розв'язати!

Всі посунули в кутку і Альоша почув:

— А, так ти проблему з моєю дівчиною розв'язувати будеш, своїй тобі мало?!

— Та бий, я його знаю! — вигукнув хтось басом.

Усе злилося до купи, було чути вигуки й важке гупання.

Альоша присів під стіл.

— А де той гад, що проблеми назчає? — зарегів десь близько ображений голос.

Альоша порачкував під лавами до дверей. Почув, що насили надвір вискочив, чорний "реглан" Альошин був розпанаханий.

"Темнота ж, та все на плечі наші", — думав він і, як вітер, летів додому.

Нові Видання

ПЕРША РІЧНИЦЯ КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВЧИХ СТУДІЙ

Торонто, Онтаріо. Вільям Дейвіс, прем'єр провінції Онтаріо, був головним промовцем на першій річній вечері фундаторів Катедри українознавчих студій при Торонтському університеті, якою вшановано тих, що дали Катедрі фінансову підтримку. Цю вечерю спонзорували Фундація Катедри Українознавчих Студій та Канадська Фундація Українських Студій. Понад 500 гостей прибуло на річну вечерю, яка відбулася 19-го листопада 1981 р. в елігантному готелі Гарбор Кестен Гілтон на березі озера Онтаріо.

НАДІСЛАНО НОВІ ВИДАННЯ:

Робітничі страйки в Польщі 1980. Вибір, передмова і висновки Мирослава Прокопа. Вид-во "Сучасність" 1981.

"НОВІ ДНІ", лютий 1982

Увага!

• •

Увага!

Вийшов з друку збірник віршів та пісень
Юхима Вольфа під загальною назвою

"П У Т Ї"

У збірнику 90 творів: 2 — мовою їдиш (або юдейською), 11 — українською мовою, а решта російською. До 50 творів є мелодії.

Збірник складається з трьох циклів (назви російською мовою):

1) **"ЛЕПЕГ"** (1941-1949) — Твори, написані до ув'язнення за сіоністську діяльність, деякі з них — у геті.

2) **"НЕУЖЕЛИ?"** (1949-1954) — твори, написані в ув'язненні,

3) **"ОСКОЛКИ"** — твори, написані після ув'язнення.

Більшість віршів та пісень — ліричного характеру. В деяких лунають сіоністські мотиви, а в деяких — протест проти пригноблення особи.

Об'єм збірника — 172 стор.

Ціна з пересилкою — 8 дол.

Замовлення надсилати на адресу:

WOLF E.
Ramoth 6/43
Jerusalem
Israel.

"...У збірку включено заяви Комітету оборони робітників (КОР) з 1976 року, Хартію робітничих прав з липня 1979 року, тексти документів про утворення і легалізацію вільних профспілок..., заяви окремих клітин "Солідарності" в різних містах Польщі.

У збірці є також заяви про солідарність із "Солідарністю" польських письменників, студентів, учених та представників польської Католицької церкви, а також статті таких провідних діячів польського руху оновлення як Яцек Куронь, Адам Міхнік, Лешек Мочульський (уривки з есею цього керівника Конфедерації незалежної Польщі)..." —

Н. Ільницька.

Книжка має 193 сторінки та багато фотознімків.

Ціна — 7 дол. (США).

Адреса для замовлень на книжки видавництва:

"Сучасність":

254 Вест 31 вул., 15 поверх, Нью-Йорк, Н.Й. 10001.

Марта Тарнавська. Землетрус. Поезії 1971-1980 років і переклади. Нью-Йорк, Об'єднання українських письменників "Слово", 1981.

"У своїй ліриці Марта Тарнавська виступає як свідомо й послідовна продовжувачка традицій київських неоклясиків та поетів празької школи. Зокрема це виявляється у нахилі до поезії так званого другого ступеня — що її звуть "поезією в квадрати". Це поезія, що виникає не з безпосередніх життєвих вражень, а з читання книжок, зі слухання

музики, із споглядання мистецьких образів. При тому у Марти Тарнавської немає жодного позування, жодного бажання похизуватися своїми знаннями та культурою..." — **І. Качуровський.**

ДИРЕКТОР УНІГУ В ПОЇЗДЦІ ДО ІЗРАЇЛЮ

(Кембрідж, МА — ФКУ). Проф. Омелян Прицак, директор Українського Наукового Інституту Гарвардського Університету (УНІГУ) виїздив до Ізраїлю на весь місяць січень в наукове відрядження. Запросили цього українського вченого три провідні університети: найдавніший єврейський університет в Єрусалімі, відомий університет ім. Бен Гуріона в Негеві, та столичний Тель-Авівський університет.

Проф. Прицак прочитав низку лекцій, провів семінари та виголосив публічні доповіді. Теми тих виступів різноманітні, й заторкають вони проблематику історії України. Темою публічних доповідей був "Український національний рух в Радянському Союзі: Фенікс, що постійно відроджується". В програмі семінарних вправ розглядалася історія українсько-єврейських взаємовідносин в Галичині. Спеціальну увагу звернув проф. О. Прицак на безпідставний міт про спеціальний український антисемітизм, дослідивши його коріння та позанаукові цілі пропагаторів того міту.

Установи, в яких побував проф. Прицак це — департаменти історії, центри радянських і східно-європейських студій, факультети гуманітарних і суспільних наук, головні бібліотеки та архіви країни.

Поїздку проф. Прицака повністю оплатили господарі — видатні ізраїльські наукові установи, яких керівниками є науковці в галузях суспільних наук та історії: Шмюель Етінгер — голова Товариства ізраїльських істориків, зокрема з питань Східної Європи (Єрусалимський університет), Едіт Френкель — директор центру радянських і східно-європейських студій (Єрусалім), професори — історики університету ім. Бен Гуріона — Йосип Салмон (голова департаменту) та Ізраїль Оппенгайм, як теж історики університету Тель-Авіва — Моше Мішінські (голова департаменту) та Яків Рой (директор центру радянських студій).

Відбулися товариські зустрічі з визначними інтелектуалами Ізраїлю, а також консультації і дискусії зі студентами названих трьох університетів, скервані на те, щоб допомогти витворити краще розуміння серед ізраїльтян українського минулого і змагань української нації за право вільно жити.

Вийшла з друку нова книжка Олексі Ізарського "ЛІТО НАД ОЗЕРОМ"

Книжка має 331 стор. Обкладинка Лариси Лавріненко. Ціна — 10 амер. дол.

У своєму новому романі автор веде розповідь про події, які не одному читачеві нагадають чимало з особисто пережитого. Канва розповіді — це переживання тієї частини українського народу, яку вир другої світової війни змусив покинути рідні землі. Автор описує рік життя українського етікача в маленькому баварському містечку над озером наприкінці війни і в перші місяці після її

закінчення. Там він зустрічається з представниками німецьких та українських культурних середовищ.

Олекса Ізарський — автор відомих романів: "Віктор і Леся" (1965), "Чудо в Мисловицях" (1967), "Київ" (1971), "Саксонська зима" (1972), "Полтава" (1977).

Книжку можна набути в українських книгарнях, або замовляти в представника "Сучасності":

Н. Ільницька

254 Захід 31 вул., 15 пов., Нью-Йорк, Н. Й. 10001

ПРОФ. ІГОР ШЕВЧЕНКО КЕРУВАВ СПРАВАМИ УНІГУ

(Кембрідж, Масс. — ФКУ). Під час відсутності проф. О. Прицака, який відїздив в наукове відрядження до Ізраїлю на місяць січень, справами УНІГУ керував співдиректор — проф. Ігор Шевченко.

Проф. Шевченко — член Американської академії наук, Гарвардський професор візантології, видатний учений, був нагороджений при кінці минулого року почесним титулом Домбартон Окс професора. Він бере постійно участь в науковій діяльності Українського Гарварду, будучи редактором журналу ГУС (Гарвардські Українські Студії), виступаючи на семінарах українознавства, помагаючи вказівками докторантам та служачи своїми консультаціями історикам, які у своїх студіях натрапляють на проблеми, пов'язані з Візантією, що була південним сусідом Руси-України.

Знаменним був виступ проф. І. Шевченка на минулорічній сесії Постійної Конференції Українських Студій (ПКУС), в якому він плястично накреслив різні форми праці в науковій лабораторії дослідника гуманітарних наук і зробив при тому переконливий висновок, що для доброго історика України необхідне глибше знання Візантії, як теж не може бути добрим візантологом той, хто не знатиметься на проблемах історії України.

В центрі уваги УНІГУ знаходиться підготовка спеціальної сесії українознавчого семінару, на якій виступить проф. Роберт Конквес, визначний радянський історик, із інформацією про стан підготовки наукової публікації про голод 1932-33 років в Україні.

У СПРАВІ ВИДАННЯ КНИГИ ГЕЛІЯ СНЕГІРЬОВА

"Набої для розстрілу (Ненько моя ненько)"

Після звернення генерала Петра Григоренка, його дружини Зінаїди і Надії Світличної — видати дисидентські твори Гелія Снегірєва, якого два роки тому замучило КГБ, створився Громадський Комітет, до складу якого входять науковці, письменники, журналісти, мистці й громадські діячі із США, Канади, Австралії та Європи. Створено фінансові комісії в США й Канаді для збірки фондів. Також почала працювати редакційна колегія, яка збирає і приготує праці Гелія Снегірєва, щоб усі вони увійшли до книги під загальним заголовком "Набої для розстрілу".

Окрім закликів у пресі, фінансові комісії в США й Канаді висилають листи з інформаціями й про-

ханнями прислати передплату на книжку — 15 доларів — і, по змозі, пожертву, бо ж із грошей на передплату буде неможливо оплатити кошти друкування й висилки книжок передплатникам. Від липня до кінця грудня 1981 року, після вислання інформацій і прохань, у Канаді лише десята частина тих людей, яким вислано листи, прислали передплату й пожертви. З приємністю відзначаємо, що багато жінок виявили добре розуміння цієї справи. Всім висловлюємо щирі подяку. Передплатникам і жертводавцям у Канаді вислано загальні звіти, у яких записано прізвища, суми й місцевості, відкіля надійшли передплати й пожертви.

Беручи до уваги загальну сучасну нашу дійсність, уважаємо дотеперішню збірку початковим успіхом, хоч цей успіх ще вельми недостатній, зважаючи на передбачувані кошти видання книги. Однак, маючи надію на більшу поміч від наших добрих людей, члени Комітету почали розвідувати, де і за яку ціну буде можливо почати друкувати книгу.

Читачам журналу "Нові дні", де зміст цього твору друкувався, відомо, що в книзі Гелія Снегірьова подані документальні докази про те, якими підступними методами диктатори російського імперіалізму винищували визначних українців і маси нашого народу. Не багато є таких героїв, як Гелій Снегірьов, який, зрікаючись радянського громадянства, конституцію СРСР назвав брехнею від початку до кінця.

У минулих десятиліттях і тепер кремлівські диктатори безжалісно експлуатують всі багатства України. Населення нищили масовим голодом, розстрілами і засланнями на Сибір. Нашу молодь увесь час вивозять з України на всі простори імперії. Влада послідовно ліквідує українське шкільництво. Російщення української молоді посилюється з року на рік. Розпочинається воно вже у дитячих садках. Тисячі патріотів — опонентів режиму, перебувають у тюрмах, психіатричних установах та на каторзі в таборах. Мученики не здаються, хоч терплять смертоносні тортури. Від них же згинув Гелій Снегірьов.

Така дійсність в Україні. А у нас — демократичні вольності, добробут, широкі можливості допомогти своєму народові. Чи треба тут переконувати українське громадянство, зокрема справжніх патріотів і жертводавців на різні національні потреби, що ми можемо, ми повинні публікувати документи про страждання політв'язнів, що їх вони пишуть в обставинах жорстокого переслідування, ми повинні швидко й масово поширювати їх у світі українською та іншими мовами між співгромадянами країн, в яких живемо. Нам радять, щоб книгу "Набої для розстрілу" видати англійською мовою. Ці слушні побажання ми беремо до уваги. Нашим спільним обов'язком буде зробити все можливе, щоб ті бажання здійснилися. Тому, передаючи цим шляхом подяку всім дотеперішнім жертводавцям, ще раз просимо тих добрих людей, яким ми вислали прохання, і всіх Вас, Шановні Читачі, надіслати своєчасно передплату і, по змозі, пожертву, щоб творчість Гелія Снегірьова довести до відома світу. Автор залпав за неї своїм життям.

Чеки на передплату й пожертви виписувати на: Snehirov's Book Fund і висилати на адресу в Канаді:

So-Use (Toronto) Credit Union
Acc. No. 7310
406 Bathurst Street,
Toronto Ontario, M5T 2S6

в США:
Ukrainian Credit Union
831 Joseph Avenue
Rochester, N. Y., 14621

За Громадський Комітет в Канаді:

(—) Микола Валер
(—) Тоня Горохович
(—) Іван Дубилко

З ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ СКВУ

КПЛ приготувала переклади звернень, протестів і листів УТГ та наших політв'язнів за останні два роки і передала їх CSCE Комісії для виключення у "Congressional Record".

Сенатор Павло Юзик організував 29 вересня 1981 року в приміщенні сенату в Оттаві зустріч делегації Канадської Ради Поневолевих Народів з амбасадором Л. Роджерсом — головою канадської делегації на міжнародну конференцію в Мадриді. У цій зустрічі брала участь від Комісії Прав Людини СКВУ Христина Ісаїв з Торонта. Від міністерства закордонних справ Канади був присутній заступник директора Відділу. Від КПЛ СКВУ вручено Л. Роджерсові меморандум та додатковий матеріал про порушення людських прав в Україні.

Зроблено також заходи, щоб група Міжнародної Амнестії, яка піклується українськими політв'язнями Стусом, Шумуком, Шабатурою та іншими, підсилила наші старання про їх звільнення.

П'яту річницю заснування Української Гельсінкської Групи в Києві відзначено 16 листопада 1981 року свідченнями перед Конгресом США, в яких брали участь ген. Петро Григоренко, д-р Ніна Строката, д-р Володимир Малинович з Мюнхену та адвокат Мирон Смородський. Від Комісії Прав Людини СКВУ у свідченнях брала участь Христина Ісаїв.

Христина Ісаїв взяла участь також у демонстрації перед радянським посольством у Вашингтоні 17 листопада 1981 р. і була на прийнятті для членів американського уряду та запрошених гостей. Демонстрацію і прийняття влаштували філадельфійський Комітет оборони людських пра та ад гом Комітет оборони балтійських країн і України.

Світовий Конгрес Вільних Українців проголосив багатостраждальну сім'ю Січків родинною року. Комісія Прав Людини СКВУ видала брошуру про сі-

м'ю Січків "A Family Torn Apart" за редакцією д-ра Ніни Строкатої.

Друга публікація Комісії Прав Людини СКВУ — це матеріали до п'ятиріччя заснування Української Гельсінкської Групи, зібрані в брошурі "The Fifth Anniversary Up-date". У брошурі зображено також сучасний стан Групи.

Ціна брошури — 2 дол. При замовленні 20 примірників (або більше) надається 25% знижки, плюс поштова оплата. Замовлення слати на адресу:

Human Rights Commission
World Congress of Free Ukrainians
2118-A Bloor St. W., Toronto, Ont. M6S 1M8

Патриція БЛЕЙК

ЙОГО ОСТАННІЙ ПРИТУЛОК — МУЗИКА

Testimony: The Memoirs of Dmitry Shostakovich — As related to and edited by Solomon Volkov. Translated by Antonina W. Bouis; Harper & Row, 1979.

(Уривок з рецензії)

...Чи не найбільше хвилює читача той розділ книжки, де автор тужить за зниклою народною пісенною творчістю. Розповідає Шостакович про сліпих народних спілців — *лірників* або ж *бандуристів* — які з незапам'ятних часів мандрували шляхами України. У половині тридцятих років спілців скликали на всеукраїнський з'їзд народних мистців. Кілька сотень їх зібралось, з усіх кінців України, з найглухіших сіл. Розповідає далі Шостакович: "Був це живий музей, жива історія країни. Всі пісні її, вся музика і народна поезія. І їх усіх постріляли, усіх цих благородних сліпців".

Навіщо? Шостакович пояснює: "Просто так, щоб не плуталися під ногами". Пісні сліпців неможливо було цензурувати. "Величні діла вершилися в країні, — продовжує Дмитрій Шостакович із гнівним сарказмом. — Повним ходом ішла суцільна колективізація, нищили куркуля як класу, а тут, бачте, оці сліпці вешталися всюди із своїми піснями сумнівного змісту". Шостакович передрікає, що прийде час, коли поіменно затавровані будуть ганьбою всі ті, хто вчинив цей злочин та інші "лихі вчинки". Хоч би й помертвоні, щоб їхні потомки знали. "Якби я в це не вірив твердо, не варто було б прожити життя"...

(Із журналу "Тайм")

**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ ВАШИХ ПОРАД
І ДОПИСІВ НА РІЗНІ ТЕМИ
НАШОГО ЖИТТЯ!**

3 НАУКИ І ТЕХНІКИ

Олена НЕСІНА

"МАНДРІВКА В ЧОРНУ ДІРУ"

Київський журнал "Наука і суспільство", ч. 7, 1981 р., пише, що в обговоренні нових проблем астрофізики взяли участь учені з різних наукових закладів — Головної астрономічної обсерваторії, Інституту теоретичної фізики АН УРСР та Обсерваторії Київського державного університету. Журнал подає кілька публікацій і сподівається, що на підставі цих публікацій, читач може скласти деяке уявлення про наш Всесвіт.

Більшість матеріалів, надрукованих у журналі, вже дискутувались на сторінках "Нових днів" і наші читачі добре освідомлені на ці теми, одначе, стаття Кліма Чурюмова, кандидата фізико-математичних наук, "Мандрівка в Чорну Діру" подає такі цікаві і дивовижні висновки науковців, що, очевидно, варто познайомити читачів з ними.

Починає статтю вчений з того, що зірки не вічні — народжуються, живуть і вмирають. Після цього стисло описує процеси, які супроводжують ці стадії в різних по величині зірках.

Розберемо випадок, коли маса Зірки втричі більша від маси Сонця.

Остання стадія життя такої зірки, пише вчений, закінчується т. зв. гравітаційним колапсом, що приводить до утворення чорної діри.

Чорні діри або колапсори є матеріальними тілами, стиснутими силами власного тяжіння до таких компактних розмірів, що ні світло, ані інші частинки не можуть уже вирватись з них.

Чурюмов пояснює чому: Щоб відірватись від поверхні космічного об'єкта, треба, щоб тіло перемогло сили тяжіння. Це можна зробити надавши тілові т. зв. другої космічної швидкості. Для Землі, наприклад, вона дорівнює 11,2 км/сек. Для Сонця — 600 км/сек., для білого ж карлика такої маси як у Сонця, але радіусом 6,000 км друга космічна швидкість 6,000 км/сек., а нейтронної зірки — 100,000 км/сек.

Друга космічна швидкість залежить від маси і радіуса космічного об'єкта. Чим менший його радіус, тим сильніше гравітаційне поле і тим більша друга космічна швидкість.

В 1975 році французький вчений П'єр Лаплас визначив до яких розмірів мусить бути стиснене тіло, щоб друга космічна швидкість на його поверхні була рівна швидкості світла.

Виявилось, що якби стиснути Землю до радіуса дев'ять міліметрів, а Сонце до трьох кілометрів, то щоб відірватись від них, треба надати тілу швидкість більшу ніж швидкість світла.

Тіла з такими т. зв. гравітаційними радіусами не можуть випромінювати щось назовні, бо для цього треба швидкість більшу ніж швидкість світла, а це неможливо. За теорією відносності

швидкість світла для матеріальних частинок є максимальною.

Космічне тіло стиснуте до свого гравітаційного радіуса, являє собою чорну діру.

Коли чорна діра народжується, вона випромінює гравітаційні хвилі, які з швидкістю світла перетинають простір і тимчасово викривлюють геометрію простору поблизу Землі. Це викривлення можна зареєструвати з допомогою чутливих гравітаційних детекторів. Досліди по виявленню таких гравітаційних хвиль провадилися у США та Радянському Союзі.

Чорну діру також можна виявити, якщо вона входить до складу подвійної зоряної системи, де друга зірка-гігант і газ з оболонки цієї зірки під дією тяготіння чорної діри потужним струменем перетікатиме до Чорної діри. Газ не просто падатиме в чорну діру, а спочатку закручуватиметься навколо неї в наслідок свого орбітального руху. Утворюється газовий диск навколо чорної діри. В результаті тертя газ нагрівається до одного мільйона градусів за Кельвіном і ще до того, як почне падати у чорну діру, випромінюватиме рентгенівські промені. Оскільки Земна атмосфера поглинає рентгенівські проміння, телескопи мають бути на супутниках. Вчені, пише Чурюмов, зареєстрували рентгенівське випромінювання кількох небесних об'єктів. Також виявлено і коливання потоків енергії, що перетікає з оболонки зірки на чорну діру. Це передбачено теорією.

Англійський вчений Гопінг довів, що навіть цілком ізольована чорна діра поступово втрачає масу, тобто, з часом може зникнути, перетворившись на теплові промені.

Зменшення маси чорної діри в процесі випаровування збільшує її температуру, що прискорює цей процес. Остання тонна речовини чорної руди випаровується за 0.1 сек. Це еквівалентне вибуху одного мільйона мегатонних водневих бомб.

Можливо, що у майбутньому, пише вчений, людство розкриє загадки чорних дір і знайде способи виготовлення їх штучних двійників. У них зберігатиметься енергія, яку можна використовувати протягом тривалого часу.

Вчений пише, що останнім часом учені прийшли до дивовижного висновку: з допомогою чорних дір можна швидко подорожувати з одного Всесвіту в інші, яких, як гадають, має бути безліч.

Якщо зануритись під гравітаційний радіус звичайної чорної діри, то мандрівника і його корабель розчавлять сили тяжіння. Для безпечності мандрівки, необхідно, щоб чорна діра мала певний об'ємний електричний заряд, тоді мандрівник відчує перевантаження, але не буде розчавлений.

Наблизившись до гравітаційної сфери такої діри, мандрівник побачить майбутнє нашого Всесвіту, тобто, його подорож буде в певній машині часу. Коли діра після стискання стане розширюватись, корабель з мандрівником вийде з-під гравітаційного радіуса, але потрапить уже в інший Всесвіт. На стадії виходу він побачить уже ми-

нуле Нового Світу. Попадаючи в Чорну Діру Нового Всесвіту, він таким же чином попаде ще в інший Всесвіт. У свій же рідний Всесвіт мандрівник уже, можливо, ніколи не повернеться і буде приречений тинятись по інших світах.

Клим Чурюмов кінчає такими словами: "Сучасна наука впритул підійшла до відкриття чорних дір — цих дивовижних об'єктів Всесвіту, передбачених кілька десятиріч тому. Відкриття і розгадка їх таємниць, опанування колосальних енергій дали б змогу людству піднятися на якісно новий ступінь розвитку".

Прот. А. ТЕТЕРЕНКО

ОСНОВИ ПАСТИРСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ о. Д-РА С. ЯРМУСЯ

Прот. Степан Ярмусь — священник Української Греко-Православної Церкви в Канаді й професор пастирського богослов'я в Колегії Св. Андрея в Вінніпезі, — успішно закінчив докторські студії й отримав науковий ступінь Доктора душпастирства.

Наш новий науковець (народжений 25-го травня 1925 року в Ілдіхові на Волині) став на шлях вищої освіти 1960 р., поступивши на богословські студії в Колегії Св. Андрея в Вінніпезі, які закінчив 1962 р. 1971 року він записався на гуманістичні студії в Манітобському університеті, які закінчив 1974 р. й отримав ступінь бакалавра гуманістики (В.А.). Восени 1974 року прот. С. Ярмусь записався на магістерські студії в Міжконфесійному Пасторальному Інституті при Вінніпезькому університеті; там він пройшов клінічний душпастирський вишкіл і, написавши тезу на тему *The Problem of Pastoral Calling — A Study of Religious Attitudes and Vocational Responses*, у травні 1977 р. отримав ступінь магістра теології.

В роках 1977-78 о. С. Ярмусь працював над упорядкуванням першої збірки творів українського філософа Памфіла Юркевича, яку за його редакцією видала Колегія Св. Андрея 1979 р. За це видання він удостоївся членства в Канадській філософській асоціації.

Літом 1978 р. о. С. Ярмусь почав докторські студії в Сан-Франциській Теологічній Семінарії в Сан-Ансельмі, Каліфорнія, які закінчив навесні 1981 року.

Тому, що він уже довгий час займався розробленням принципів пастирської антропології, — ця проблема стала центральною у його докторській праці. Вона була розроблена під заголовком: *Fate of the Individual and Pastoral Care in Eastern Orthodox Theological Education — Some Steps towards the Percepts of Pastoral Anthropology* (Доля людини й душпастирство в православній богословській освіті: Перші кроки до усвідомлення пастирської антропології).

Основи пастирської антропології автор виводить із констатованої дегуманізації людини, що являється чи не найбільшою проблемою нашого

часу. Цю дегуманізацію породили процеси, які, іронічно, змагали до звільнення людини від рабства та соціальної несправедливості.

Автор дисертації стверджує, що процеси, які доводять до обоження колективу, — доводять і до позбавлення осібної людини її людської образи та людської гідності. Таким було розвинення в минулому столітті народництво, націоналізм, фашизм, комунізм та різний колективізм.

Прот. С. Ярмусь стверджує й насвітлює все це в першій частині своєї праці. Друга частина присвячена насвітленню української національної вдачі. Третя частина дисертації присвячена оглядові православної антропології, яка стверджує, що основні складники людської природи — тіло, душа і дух становлять її істотну одиність і через те кожен з тих складників має свої специфічні потреби, від задоволення яких залежить добробут даної людської істоти. Це потреби фізіологічного, психологічного, духово-інтелектуального та етно-соціологічного характеру. Зanedbanня будь-якої з тих потреб зубожує життя людини, шкодить її богоподібності, а то й зовсім дегуманізує її.

Четверта частина дисертації присвячена оглядові православної літератури на тему пастирського богослов'я та програм навчання пастирського богослов'я у вісьмох православних духовних школах у Північній Америці. На основі цього огляду робиться твердження, що не всі названі аспекти основних потреб людської природи стають предметом богословської, а втім і пастирської уваги, отже вони залишаються прооченими й занедбаними. Згідно з переконанням автора, цю ділянку може поправити пастирська антропологія, що являється богословською дисципліною, присвяченою збудженню пастирської свідомості відносно повного об'єму людського життя та його специфічних потреб. Для вивчення цієї ділянки пастирського виховання пропонується детально розроблений курс Пастирської антропології з її методологією навчання та основними джерелами.

Праця о. д-ра С. Ярмуса викликала дуже добру наукову критику. Вітаємо його з цим високим досягненням та з новим вкладом у скарбницю української духовної культури і бажаємо успіхів у дальшій праці.

Під час своїх докторських студій прот. С. Ярмусь був стипендіатом Братства Св. Івана в Едмонтоні.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Перше присудження літературної нагороди Фундації Омеляна й Тетяни Антоновичів

На своїй нараді 4 січня 1982 року в Нью-Йорку Жюрі літературних нагород Фундації Омеляна й Тетяни Антоновичів у складі: Григорій Грабович, Богдан Рубчак і Юрій Шевельов (Голова), розглянувши літературні твори, надіслані на розгляд, а також інші видання 1981 року, відомі членам Жюрі, ухвалило надати нагороду за 1981 рік

ВАСИЛЕВІ БАРЦІ

за його строфічний роман "Свідок для Сонця Шестирилик".

I. РІХТЕР

ВІДПОВІДЬ ОЛЕКСАНДРУ СОЛЖЕНИЦІНУ

Український Науковий Інститут Гарвардського Університету запросив О. Солженіцина на Конференцію з питань російсько-українських стосунків. О. Солженіцин від запрошення відмовився і висловив це відкритим листом п. заг. "Не досвід розбрату, а досвід єднання", який надрукували провідні газети російського Закордоння.

Відгук О. Солженіцина на російсько-українську проблематику — це важлива віха у процесі розколу, який започаткували єдинонеділимці серед емігрантів.

Ми вважаємо, що відмова О. Солженіцина від участі в українській Конференції та його коментарі до українського питання — це образа для українців та для інших етнічних груп Закордоння.

Чим би не був зайнятий пан Солженіцин, він повинен був прийняти запрошення українських вчених, адже українське питання надто важливе для долі майбутньої Росії, а стосунки між українцями та росіянами на Закордонні склалися не так, як цього треба було б для інтересів обох народів. Пан Солженіцин мав чудову можливість — допомогти налагодити взаєморозуміння між російською та українською етнічними групами — в ім'я нашого разом погідного майбутнього. До того ж авторитет О. Солженіцина такий великий, і він має такі добрі можливості зробити розголос своїм ідеям! Для багатьох він — втілення російського світу.

І лист, що його опублікував письменник на сторінках "Нового Русского Слова", дійсно віддзеркалює типові погляди російського Закордоння, але, на жаль, не кращої частини його.

В коментарях його повторюються усі стерті докази, якими російські єдинонеділимці (радянські й антирадянські) захищаються від проблеми деколонізації України.

У пана Солженіцина весь підхід до питання стоїть взагалі нижче рівня висунутої українцями громадської проблеми.

Міркування О. Солженіцина більше подібні до недоброзичливої міщанської балаканини про "націоналізм". Такі балачки можуть провадити між собою консервативні, відсталі, політично некультурні російські простаки. Усе це складається із кількох загальновідомих у певних колах забобів та перебільшень. Проаналізуємо деякі з них.

По-перше, у міркуваннях О. Солженіцина відсутній філософсько-політичний рівень, який відповідав би змістові обговорюваної проблеми. Таким штукарством О. Солженіцин приховує від широкої російської публіки, що українці висувують проблему деколонізації своєї країни.

Тому він старанно уникає тих понять, якими дана проблема може бути висловлена: таких як "колоніалізм", "національне визволення" (стосовно України) та "колонізатор", "деколонізація ім-

перії" (стосовно Росії). Вимога національної незалежності підмінена у коментарях Солженіцина побутовим словом "розбрат". Цим словом він опускає проблему до рівня негідної еміграційної гризні, яку ніби-то розпочали українські кола. Говорить він і про "розпалювання пристрастей", і про емігрантські суперечки "як наслідок деформованих відчуттів", і про еміграційну хворобу "втрати орієнтації", і про те, що в українсько-російський конфлікт нас тягнуть "божевільні голови" (цікаво, хто б це міг бути?).

Підмінюючи таким чином поняття, О. Солженіцин — а не його українські опоненти — дійсно втрачає в суперечці "усі вершини доброчесності, всю можливу глибину, ввесь історичний обсяг"... (слова О. С.).

О. Солженіцин уважно обминає назву "колоніальна імперія", пишучи про Росію. Ба, більше навіть: він із російським народом для чогось отожднює поняття "Росія". Це дає йому можливість усяку критику російського колоніалізму зображати як нападки на російський народ.

Усе це — дуже типове перебільшення для російського шовіністичного середовища. Базується воно на розходженні вузького й широкого значення слова "російський".

У літературі заведено, для позначення колонізатора, завойовника або ж воюючих сторін, називати їх етнічними іменами. "Англіїці володіли обширними колоніями у XIX столітті", "французи зайняли Смоленськ", "неухильно рухаючись на схід, росіяни підкорили ввесь Сибір", і т. д. Такий умовний засіб не викликає заперечень, аж доки його не починають застосовувати "націоналі" для окреслення російського колоніалізму. Отут єдинонеділмці і переводять розмову на російський народ узагалі та починають кричати про те, що, мовляв, хтось ображає всю націю. Але ж кожному ясно, що "націоналі" в контексті міркувань про своє колоніальне становище мають на увазі тільки російське військо та нав'язаний їм колоніальний режим в усіх його проявах. Дуже часто в національній пресі вживається стисліше поняття: "російсько-радянський імперіалізм". Єдинонеділмці роблять вигляд, ніби-то цього поняття не існує, адже воно містить у собі ідею спадкоємства між зовнішньою політикою Росії та СРСР. Якраз через це пан Солженіцин підминив предмет обговорення, перетворивши українців у несправедливих кривдників російського народу.

А найголовніше те, що О. Солженіцин підминив питання національного визволення України питанням боротьби проти міжнародного комунізму. Насправді ж обидва питання пов'язані між собою настільки, що якраз боротьба з радянською колоніальною імперією, за переоформлення СРСР у групу вільних держав та за перетворення колишньої колоніальної метрополії в демократичну російську державу в етнічних її межах — це й являє собою першу і головну передумову боротьби з комунізмом у сучасних умовах.

Немає на світі абстрактного комунізму як якоїсь самодостатньої сили. Комунізм проявляється у формі кількох тоталітарних держав із сильними

шовіністичними тенденціями (із них СРСР — найсильніша й найнебезпечніша державна формація) та низкою малих, слабких, неавторитетних політичних груп, розрізнених між собою і об'єднаних тільки міжнародною агентурою тоталітарних режимів "з комуністичним обличчям".

Між іншим, у початковому значенні, комунізм — це "побудова безкласового суспільства", яке не мало б державного вивершення, армії, в'язниць, колоній, яке не провадило б війн та не готувалось би до них. Якраз у цьому сенсі комунізм можна правомірно назвати мітом.

Може й бродить у наші дні по Європі "привид комунізму", спокушаючи недозрілі уми, але за ним стоїть зовсім реальна радянська агентура, наділена великими матеріальними засобами, які вона роздає інспірованим політичним організаціям, прорадянським органам преси; агентура ця постачає зброю та гроші для терористів, веде агітацію серед біженців із СРСР. Шляхом військового втручання здобуває Радянський Союз нові колонії.

Величезні матеріальні ресурси, які для цього необхідні, черпає СРСР із своїх колоній. Найважливіша серед них — Україна. Від її визволення, кінець кінцем, залежить доля російської колоніальної держави — як би там вона не називалася. З цього погляду доля України набирає міжнародного значення.

То навіщо ж закликати "націоналів" до об'єднання з російськими шовіністами-імперцями для боротьби з ворогом, який має зовсім неясну адресу, — коли на їхній власній землі сидить якраз той ворог, що небезпечний для всіх? Боротьба "націоналів" проти російської окупації — це якраз їхній внесок у справу боротьби з комунізмом.

У світі всього сказаного антирадянська позиція О. Солженіцина — це тільки антирадянська поза, адже суть радянської системи — в її імперіалістичній природі, чого ніяк не хоче визнати О. Солженіцин, волюючи, так би мовити, стріляти мимо цілі.

Реальний опір радянській системі — у єдності дій усіх націй, включно з російською, заради визволення кожного з пригноблених народів.

Ми звертаємо особливу увагу на те, що "націоналі" не мають на меті встановити в Росії якусь конкретну політичну систему, а віддають цю справу в руки самих росіян. Їх цікавить внутрішній лад у майбутній Росії так само, як внутрішній лад Фінляндії чи Туреччини — не більше. Ставити перед "націоналами" завдання визволення росіян — це трохи нетактовно, тим більше, що ці росіяни, які кличуть до спільної боротьби з комунізмом, обходять мовчанкою проблему національного визволення.

Мета України та інших окупованих країн — добитися власної свободи. Не треба обманювати ні себе, ні російську аудиторію, до якої Ви звертаєтесь, пане Солженіцин. Ви малюєте зовсім неправильну перспективу українсько-російських стосунків.

І, нарешті, пан Солженіцин дозволяє собі заявити, що українська еміграція не репрезентує

України і не розуміє настроїв на батьківщині. Він називає громадську думку українського Закордоння "далекими емігрантськими суперечками внаслідок деформованих відчуттів". Але така заява повертається проти самого О. Солженіцина і проти "Нового Русского Слова", що надрукувало її. Адже й від них можна відібрати репрезентативність, бо й вони діють із Закордоння, а росіяни в метрополії не сміють їх підтримати.

А заява про те, що українське питання може вирішити "місцеве населення України" хай лежить на совісті автора, адже за найменший прояв навіть безвинного націоналізму — у сфері чистої культури — українців жорстоко карають.

Міркування О. Солженіцина показують, що він зовсім не знає ні українського Закордоння, ні національного руху в самій Україні. Ми рекомендуємо всім непоінформованим із цих питань росіянам прочитати солідну працю "Ethnocide of Ukrainians in the USSR", Smoloskyp Publishers, Baltimore, 1979, яку написали не десь, а в Україні, а також різноманітні статті в журналах "Сучасність". "Визвольний шлях", де висловлюється точ-

ка зору українців із України. Чому б нам не вірити їм, а вірити комусь іншому?

Звичайно, ніхто не зобов'язує росіянина знати українські проблеми. Це справа особистої зацікавленості. Але, якщо людина виступає на тему про російсько-українські стосунки, вона зобов'язана докладно знати і точно викладати погляди українців на їхню власну долю. Навіть коли обговорення дискусійне. Викладати точно і вичерпно точку зору опонента, а не викривлено й не вибірково — це питання етики в політиці і в публіцистиці.

Відхиливши запрошення українських вчених і виступивши у пресі з недоброчливими заявами на адерсу українців, пан Солженіцин тільки зміцнив позицій російських шовіністів, які затягають справу боротьби з радянською імперською системою.

Обскурантизм, що його проявив пан Солженіцин у російсько-українському питанні, негідний автора "Архіпелагу ГУЛАГ."

(Журнал "Факты и мысли")

Петро ОДАРЧЕНКО

СПІВЕЦЬ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Нове видання творів Василя Гренджі-Донського)

Видатний поет Карпатської України Василь Гренджа-Донський нарешті діждався нового видання своїх поетичних творів. У виданні Вашингтонського відділу Карпатського Союзу вийшов у світ перший том. Цей том охоплює поетичні твори, які збрала і впорядкувала дочка поета Зірка Гренджа-Донська. Мистецьке оформлення книжки належить М. Михалевичу. Книжка прикрашена портретами автора, фотокопіями автографів, власних малюнків автора, титульних сторінок перших видань поетичних збірок, віньєтками тощо.

Особливої уваги заслуговує ґрунтовна вступна стаття проф. Б. Романенчука про життя й творчість Василя Гренджі-Донського.

У розвитку національної свідомості молодого поета велику роль відіграв відомий український поет-модерніст Василь Пачовський. З передмовою В. Пачовського 1923 р. вийшла в світ перша збірка поезій Гренджі-Донського "Квіти з терном". 1923 р. видано й другу збірку поезій "Золоті ключі". 1924 р. вийшла в світ третя збірка "Шляхом терновим". 1926 р. Гренджа-Донський видав ще одну збірку віршів "Тобі, рідний краю". Того ж самого року видано й першу збірку прози В. Гренджі-Донського "Оповідання з Карпатських полонин". Друге видання вийшло через два роки в Харкові. 1927 р. В. Гренджа-Донський почав видавати перший на Закарпатті літературно-

громадський журнал "Наша земля". 1928 р. вийшов збірник оповідань В. Гренджі-Донського "Покрив туман співучі ріки". Тема цих оповідань — боротьба закарпатської Гуцульщини з румунськими окупантами. 1936 р. у Львові видано повість "Ілько Липей, карпатський розбійник", а в 1937 р. в Ужгороді опубліковано історичну повість Гренджі-Донського "Петро Петрович".

В 1938-39 рр. — в період короткого існування Карпатської України — В. Гренджа-Донський був редактором щоденника "Нова Свобода". Коли з дозволу Гітлера мадяри напали на Карпатську Україну, В. Гренджа-Донський разом із багатьма українськими патріотами був заарештований і ув'язнений в концентраційному таборі Варшаві. Влітку 1939 року він був звільнений із ув'язнення і оселився в Братиславі, де прожив решту свого життя. Помер В. Гренджа-Донський 25 листопада 1974 року.

Основні мотиви поетичної творчості В. Гренджі-Донського: глибокий і щирий патріотизм, любов до поневоленого народу, заклики до боротьби за національне і соціальне визволення, ідея соборності, захоплення красою рідної природи, тема кохання тощо.

"В зелених горах Верховини
Мене зродила мати,
І птах-співун з гілок калини
Навчав мене співати

Поет високо оцінює національну культуру рідного народу, що незважаючи на "тисячолітнє пригноблення; біду і лихоліття", не втратив своєї самобутності, своєї душі.

Скарби народної творчості, рідної пісні поет творчо використав у своїх поезіях і поемах, з великим хистом використав і народнопоетичні засоби: епітети, порівняння, метафори, паралелізми, пісенну ритміку та інші художні засоби карпатського фолклору. За зразками народної пісні В. Гренджа-Донський створив багато своїх поезій-пісень ("Посадила дві черешні", "Ой, ходжу я по-над Тису", "Гей, повів буйний вітер", "Народна балада про Свербина", "Повітруля" та ін.). Одна з найкращих його балад — це "Тасмниця річки, співучої ріки (Марічки)". Тема Шевченкової "Катерини" майстерно розроблена в поемі "Гренджа-Донського "Гуцулка". На місцевому гуцульському матеріалі розроблено й тему балади Гете "Лісовий цар" у творі "Опир-водяник", з додержанням віршового розміру "Erlkönig". Багато поезій написано й на теми кохання.

Велика ностальгія, туга за рідним краєм звучить у поезіях, написаних у Братиславі:

І ось і я покинув Рідний Край,
недобиток великої руїни.
Прощай же, Срібна Земле, о прощай,
найкраща ти перлинко України.

Несу в хустині грудочку землі,
орошену і кров'ю і сльозами,
нехай потішить душу в чужині,
пригноблену тривожними думками.

З надзвичайною силою свого почуття поет малює красу природи рідного Закарпаття, його гори, долини, полонини, рідних людей, їх побут і звичаї, їх національну культуру, прекрасне народне мистецтво. Він думкою лине до рідних Карпат, бачить яблуневий цвіт, чує пісню солов'їну, в його уяві повстають рідні полонини, де "череда пасуться", де "пісні вітрами-горами несуться", йому вчуваються "коломийки веселих гуцулок", він бачить, як "по берегах траву гуцули косять".

Потік сріберний пісню їм гуде,
спадаючи в пінисту Білу Тису,
мале дівчатко бережком іде,
збирає ягоди в різьблену мису.

Поет мріє ще раз побачити рідні гори, "піти в зарінок, на лужок, хоч раз скупатися у Тисі",

Побути, де лісок росте,
стинаються колоди,
і де крізь гілля, крізь густе
співають гучно срібні води...

До кінця свого життя В. Гренджа-Донський оспівував рідну Землю Срібних Вод.

У поезії Василя Гренджі-Донського, за словами Євгена Маланюка, "пульсує справжнє безпосереднє чуття, щирість без гриму й фризурі. Є вони (вірші, уміщені в збірці "Тернові квіти полонини") на багатьох сторінках правдивою пое-

зією, таким рідким у нас явищем серед десятків книжок з марним псевдонімом "поезія".

Поезії й поеми, вміщені в першому томі творів Василя Гренджі-Донського, і своїм ідейним змістом, і літературними якостями, безперечно заступають того, щоб вони були якнайширше розповсюджені серед усіх українців, які люблять рідне слово і рідне письменство. Книга поезій Гренджі-Донського своїм зовнішнім виглядом являє собою цінне подарункове видання.

Книга великого формату обсягом у 456 сторінок може бути прикрасою кожної бібліотеки. Ціна книги 20 доларів. Адреса видавництва така:

CARPATIAN ALLIANCE, Inc., Washington Br.

5116 — 46th Ave. S.

Minneapolis, Minn. 55417, USA

СЕЛО КРИВЧЕ

У селі Кривче Борщівського району Тернопільської області знаходиться карстова печера — Кришталева. Це унікальний лабіринт рідкісної краси. Довжина його ходів перевищує 18 кілометрів.

Дослідження печери тривало майже два з половиною століття. Перший невеликий опис був складений у 1721 році. На початку тридцятих років нашого століття інженер В. Нехай опублікував опис головної частини Кришталевої завдовжки близько 3,5 кілометра. Тоді був прокладений екскурсійний маршрут.

Під час Другої світової війни печера була занедбана, вхід до неї завалений. Лише у 1961 році зусиллями учнів-краєзнавців Кривчанської середньої школи та спелеотуритів (туристів-печерознавців) — студентів Тернопільського медичного інституту — вхід знову був розкопаний.

У 1961-1963 роках Кришталеву дослідила комплексна карстова експедиція Академії наук УРСР під керівництвом В. Н. Дублянського. Група вчених уперше завершила повне проходження печери, склала її детальний план, опублікувала дані про лабіринт.

Вивчення мінералогічного і хемічного складу геологічних шарів, умов їх залягання, дослідження решток тварин та рослин, які трапляються в породах, свідчать, що вік третинних відкладів, у яких утворилася Кришталева печера, сягає 30 мільйонів років. У давнину територію сучасного Поділля вкривало море. Згодом вода відступила, залишивши глибокі товщі гіпсу, покриті вапняком. Саме в них близько мільйона років тому почала формуватися печера. У зв'язку з горотворенням Карпат відбулося зниження рівня ґрунтових вод, що мало вирішальну роль у карстотворчих процесах печери. Крім того, подільські гіпси були розбиті тектонічними тріщинами. По деяких з них циркулювали підземні води, вимиваючи легкорозчинний

(Закінчення на 3-ій стор. обкладинки)

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

...Бажаю Вам Веселих Свят та щасливого Нового Року, і разом з побажаннями висилаю банковий переказ на 15 доларів — як передплату на наступний рік: бо так виглядає, що й цей рік доведеться переживати за Атлантичною калюжею...

Г. Сірик

Ред. — Спасибі за побажання і за листа, початок якого ми процитували. Пишете, що маєте працю про історію Сіверщини. Ви знаєте об'єм і можливості нашого журналу: скорочений виклад або деякі уривки, думаємо, можна було б надрукувати. Можливо, "Український історик" знайде вашій праці кращий ужиток — напишіть до них.

Відчувається у Вашому листі якась гіркота і скептицизм, навіть у ставленні до міжнародних подій. Не варто ж так падати духом: цей світ ані трохи не гірший від усіх попередніх — ось почитайте хоч би Еклезіяста з Біблії.

Бажаємо Вам усіх благ.

...У 1982 році я хотів би розпочати видавати і друкувати два рази на рік — або й чотири — новий додаток до "Нових днів", де міститимуть матеріали (власні та інших істориків і мовознавців) на різні теми з історії, археології, мовознавства, бо немає в Канаді іншого журналу, який міг би взятися за це діло...

О. Роїк

Ред. — Такий журнал є: це "Журнал українознавчих студій", що видається філією КІУС-у при Торонтському університеті. Хоч і трапляються у ньому парадокси (анонімний лист із Польщі тощо), але база його здорова і він перспективний. Ми ж можемо друкувати тільки науково-популярні статті — і на більше навіть не претендуємо. Якщо ж Ваш матеріал теж популярного характеру, тоді, гадаємо, час від часу можна буде з нього щось вибрати і для "НД".

...Тут посилаю Вам передплату на наш добрий місячний журнал "Нові Дні" — аж на три роки — бо невідомо, що завтра принесе...

"Нові Дні" приносять нам велику розраду в щоденній житті-бутті, звичайно, читаємо його з захопленням, від А до Я. Співчуваємо, як багато часу і сил Ви вкладаєте, щоб "Нові дні" були найкращим журналом на весь світ, бо кращого часопису ми напевно ще не мали! Тому бажаємо Вам багато сил і витривалості у Вашій тяжкій праці для добра і підтримки нас усіх, поза межами нашої улюбленої батьківщини, яку носимо в наших серцях.

Ганя і Богумил Колерні

Ред. — Спасибі Вам щиросердне! Приємно все-таки тримати світову першість. Бажаємо Вам ще довгі-довгі роки читати "НД".

...Що ж до журналу "Нові Дні", то моїм бажанням було б, щоб його збільшити. Змістом мені журнал подобається, хоч є матеріали, які, на мою думку, доцільніше було б видати окремою книжкою замість поміщувати їх в журналі, як от праця П. Одарченка "Укр. мова в Америці".

Справа чистоти нашої мови для нас в Австралії не чужа, і цій справі тут присвячується багато уваги. І на сьогодні, на сторінках "Вільної Думки" триває дискусія на тему наголосів, апострофів і вимови в наших радіопередачах. Уряд Австралії виділив одну радіостанцію для етнічних груп для передавання їхніми мовами. І українці мають теж свої радіогодини в місцях більших своїх скупчень.

І. Дібрівний, Австралія

Ред. — Дякуємо за поради й моральну та матеріальну підтримку. Клопіт із наголосами та апострофами — це надуманий клопіт. У цьому питанні Г. Голоскевич нічим суттєвим не відрізняється від словника "Українська літературна вимова і наголос" (Київ, 1973) та інших найновіших київських словників. Радимо заглядати до них на кожному кроці. Що ж до вимови, то це вже, як відомо, питання так званих "харківського" та "київського" правописів. "Балянсуйте" між ними на своє вдоволення, але так, щоб не надто шокувати громаду.

...Я передплачую "НД" майже від першого їх числа... Хочу написати про Пугачова, але дуже не те, що про нього відомо на рідних землях. Хочу написати про Мордовцева — Мордовця за давніми, а не сучасними джерелами...

Г. Вишневий

Ред. — Пишіть і присилайте. Знову ж таки — враховуйте наш об'єм і наше цілеспрямовання. Що ж до рідних земель — будьте певні, що наш журнал і туди доходить: навіть ті, хто нас контролює, — теж читачі...

...Прошу при нагоді погратувувати кореспондентці Синій Волошці за високозмістовний допис під назвою "Наш Крим — рай наземний", надрукований у "НД" у грудні 1981 р.

Долучую фотокопію поздоровлення від товариства "Україна" в Києві з нагоди мого 70-ліття від дня народження...

З пошаною — Михайло Муцак

Ред. — Ми також поздоровляємо Вас з Вашим ювілеєм. Передруковувати матеріалів товариства "Україна" не вважаємо за потрібне: самі знаєте, як часто вони нас передруковують. До того ж, чи помітили Ви, що вітають вони Вас не просто як людину і любителя своєї справи, а як "борця" проти

СПИСОК АВТОРІВ, ТВОРИ ЯКІ ДРУКУВАЛУСЯ В "НОВИХ ДНЯХ"

Андієвська Емма, ч. 2	Кейван М., ч. 4	Росенко Петро, ч. 10
Бендер Віталій, ч. 1, 7-8	Кислиця Дмитро, ч. 7-8, 9	Романюк о. Василь, ч. 7-8
Било Йосип, ч. 1	Кмета-Ічнянський Іван, ч. 4, 9	Руденко Микола, ч. 10
Богуславець Леся, ч. 2, 7-8, 9	Козак Сергій, ч. 1	Самотинська Софія, ч. 2
Боровський Віктор, ч. 7-8	Колянківський Микола, ч. 4, 10	Савкевич Дмитро, ч. 12
Бурко о. Демид, ч. 10	Кононова Олена, ч. 2	Сахаров Андрій, ч. 2
Василенко Ростислав, ч. 2, 5	Косенко Петро, ч. 7-8	Сеник Ірина, ч. 3, 4
Витвицький Василь, ч. 5	Костенко Ліна, ч. 2	Сирник І. Г., ч. 6
Вінграновський Микола, ч. 5	Костюк Григорій, ч. 5, 9	Синя Волошка, ч. 11, 12
Вовк Анатоль, ч. 2	Кошарська Галя, ч. 1	Славутич Яр, ч. 6
Вольф Юхим, ч. 1	Кузнецов Едуард, ч. 3	Снегірьов Гелій, ч. 10
Гагарин Григорій, ч. 1, 3	Лавренко Михайло, ч. 6	Соловій Юрій, ч. 2, 3, 7-8, 11, 12
Галан Анатоль, ч. 3, 9	Лавріненко Юрій, ч. 1	Строїч Дмитро, ч. 7-8
Гаран Євген, ч. 1	Левінзон Ріна, ч. 2	Сулик митр. Степан, ч. 6
Гарасевич Марія, ч. 11	Лиман Леонід, ч. 4-8	Тарнавська Марта, ч. 4-6, 10-12
Глинін Андрій, ч. 5, 6, 9	Лисевич Ігор, ч. 7-8	Тарнавський Остап, ч. 2
Горбач, Анна Галя, ч. 7-8	Лубська Ольга, ч. 12	Теличко К., ч. 6
Гришко Василь, ч. 6, 11	Манастирський І. В., ч. 4	Топчій Віктор, ч. 6-9, 11
Громик Іван, ч. 5	Манченко Іван, ч. 5	Удод о. Григорій, ч. 6
Гурко Стефанія, ч. 9, 11	Медведик П., ч. 11	Фольц Клава, ч. 11
Гава Михайло, ч. 3, 5, 7-8	Мигаль Борис, ч. 2, 6	Форманюк Павло, ч. 5
Дальний Мар'ян, ч. 1, 2, 3, 5, 7-8, 10, 12	Миколаєнко Ф., ч. 1, 3, 7-8, 11	Харчун Ярослав, ч. 1, 6, 10, 12
Дем'яненко Сергій, ч. 3	Мілош Чеслав, ч. 7-8	Хотарник Василь, ч. 9
Діма, ч. 12	Мовчан Юліан, ч. 3, 4, 6	Хохітва Теодор, ч. 1, 12
Добрянський Михайло, ч. 7-8	Муха Михайло, ч. 7-8	Чавага К., ч. 1
Дуда Макар, ч. 6	Несіна Олена, ч. 1, 11	Чапленко Василь, ч. 3, 6, 12
Евентуальний Іван, ч. 1, 12	Нитченко Дмитро, ч. 5, 12	Черненко Олександра, ч. 2
Журавський Остап, ч. 4	Носик Ірина, ч. 9	Чистякова Валентина, ч. 5
Заброда Р., ч. 4, 10	Одарченко Петро, ч. 1-10, 12	Чуб Дмитро, ч. 1, 2
Зозуля Олександр, ч. 11	Овечко Іван, ч. 5, 11	Цвік Валерій, ч. 9
Ікер, ч. 99	Остапенко В., ч. 4	Шамбель Галина, ч. 11
Ісаїв Христина, ч. 4	Павленко Галина, ч. 2	Шевченко Тарас, ч. 3
Караванський Святослав, ч. 4, 10	Плічковський о. Н., ч. 12	Шпилька Ол., ч. 2, 3
Катюла Гей Валерій, ч. 1	Повстак В. Ю., ч. 10	Шулявський Остап, ч. 3, 5, 10
Качуровський Ігор, ч. 1, 2, 4, 5, 6, 11, 12	Повстенко Юрій, ч. 9	Шумук Данило, ч. 11
	Процюк Степан, ч. 10	Щербак Юрій, ч. 3
	Ревуцький Валеріан, ч. 11	Юриняк Анатолій, ч. 10
		Яковенко Родіон, ч. 5
		Ярошівський О., ч. 9
		Яцкевич Лев, ч. 1-3, 7-8, 9, 11

"можливої термоядерної катастрофи". У **миролюбній** Канаді підшукувати окремих, ще "миролюбніших" громадян — це вже політика, скерована на розбиття канадського суспільства. "...Вас добрим словом згадують люди **доброї волі** (? — Ред.) в Канаді", — пишуть Вам із Києва... Та ще не згадують, бо Ви ще живі, слава Богу — і хай Вам і далі добре ведеться.

Від редакції: Якщо Ваші статті, огляди, рецензії не надруковані на машинці, це затримує їх опублікування або й унеможливує його. Просимо дописувачів шанувати наш час: будьмо взаємно чемними.

**Скільки нових передплатників
ви приєднали для "Нових днів"?**

(Закінчення з стор. 31-ої)

гіпс і перетворюючи тріщини на галерії та зали. Що ж являє собою Кришталева тепер? Печера починається вузьким покрученим коридором, що тягнеться 480 метрів. Це так званий Вхідний коридор. Стіни його — темно-коричневий гіпс. Подєкуди чорніють отвори бічних відгалужень. Далі коридор розширюється до чотирьох метрів. Стеля піднімається високо вгору, а дно стрімко падає вниз і зникає в темряві.

Вражає сила природного скульптора та різьбара — води, коли перед очима несподівано вириває голова буйвола, що звисає зі стелі просторої Залі буйвола. Стіни частини лабіринта прикрашені фантастично-чарівним кришталевим килимом яскравобілих "квітів".

Вхід до печери міститься в скельному масиві, що високо здіймається над долиною лівої притоки річки Нічлави-Циганки.

К. КУСТОВСЬКА

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
If not delivered please return to:
NOVI DNI
Box 126, Postal station "N"
Toronto, Ont., Canada M8V 3S4

**СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ
ВИДАВНИЦТВА "НОВІ ДНІ" 12/1981**

Г. Гуцало, Австралія (в пам'ять
спочилої Віри Гуцало) \$24.51
С. Вестеровський, Берінгтон, США 15.00
В. Соїко, Монреаль, Канада 15.00
П. Діловський, Рочестер, США 13.00
М. Момот, Зах. Німеччина 10.00
М. Шаблій, Ерлінгтон, США 10.00
пані А. Бражнік, Нью Йорк, США 10.00
В. Андре, Бейсайде, США 10.00
М. Іщенко, Судбури, Канада 8.00
пані Е. Рудевська, Саскатун, Канада 8.00
Ф. Вовкодав, Торонто, Канада 8.00
І. Завгородний, Воймовт, Канада 8.00
М. Солодуха, Оттава, Канада 8.00
о. О. Фляк, Едмонтон, Канада 8.00
Я. В'юн, Чикаго, США 7.00
А. Білецький, Новий Фарфсльд 6.00
А. Йова, Стрітсвіл, Канада 6.00
пані Т. Слюсаренко, Філадельфія 5.00
І. Юхименко, Іслінгтон, Канада 5.00
І. Олексюк, Торонто, Канада 5.00
П. Сіренко, Ляшін, Канада 5.00
І. Гриценко, Бріджпорт, США 5.00
проф. Г. Костюк, Радерферд, США 5.00
А. Хоменко, Морісвіл, США 5.00
М. Тарнавський, Франція 5.40
А. Ведмідь, Смітвіл, Канада 5.00
В. Павленко, Філадельфія, США 5.00
Ф. Ревенко, Гашен, США 5.00
пані Г. Гувер, Сакраменто, США 5.00
А. Позстенко, Сільвер Спрінг, США 5.00
С. Федогенко, Торонто, Канада 5.00
пані О. Шпаківська, Вудгафен, США 5.00
пані А. Королишин, Алєн Парк, США 5.00
пані Л. Доброноженко, Лавдердейл, США 4.67
пані Л. Коваль, Гелендейл, США 3.00
пані В. Антипенко, Філадельфія, США 3.00
Г. Вовк, Зах. Німеччина 2.00
І. Трегубчук, Ерлінгтон, США 2.00
П. Данилюк, Вінніпег, Канада 1.00
Єндик, Едмонтон, Канада 1.00

АВСТРАЛІЯ

П. Вакуленко 12.00 австр. дол.
О. Дейнека 9.00 австр. дол.
В. Дворцовий 9.00 австр. дол.
О. Куриленко 5.00 австр. дол.
Ю. Дем'яненко 5.00 австр. дол.
Г. Пось 4.00 австр. дол.

Спасибі всім за допомогу.
Редакція і адміністрація "Нових днів"

**СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА РОЗБУДОВУ
ВИДАВНИЦТВА "НОВІ ДНІ" 1/1982**

Подружжя Маярозські, Едмонтон, Канада \$100.00
Н. Латишко, Іслінгтон, Канада 58.00
І. Даниленко, Самердейл, США 50.00
Подружжя Стадниченки, Зах. Німеччина 24.77
П. Закревський, Австралія 18.02
І. Палітейко, Гамільтон, Канада 17.00
Дір Б. Шибунчак, Монктлер, США 15.00
О. Клименко, Бельгія 13.01
П. Кульчицький, Австралія 11.10
П. Шаміх, Порт Алберні, Канада 10.00
К. Ровосевський, Торонто, Канада 10.00
А. Тертишнік, Оттава, Канада 10.00
І. Бондарчук, Торонто, Канада 10.00
О. Журавський, Вінніпег, Канада 10.00
А. Шиманський, Бернабі, Канада 8.75
Г. Кузьмич, Австралія 7.70
Д. Павлишин, Клівленд, США 7.00
Проф. П. Одарченко, Такома, США 5.00
Д. Пригорицький, Торонто, Канада 5.00
А. Б. Дзерович, Оттава, Канада 5.00
П. Ф. Накопечний, Герланд, США 5.00
пані Т. Слюсаренко, Філадельфія, США 5.00
В. Матвієнко, Ля Саль, Канада 5.00
Н. Андріянов, Саратога, США 5.00
пані О. Геловко, Стейт Айленд, США 5.00
пані Л. Шар, Оттава, Канада 5.00
пані Н. Фарина, Едмонтон, Канада 5.00
М. Перекліта, Торонто, Канада 5.00
М. Козоріз, Тандер Бей, Канада 5.00
В. Ромас, Ля Саль, Канада 5.00
Н. Чумак, Рівере, США 5.00
В. Зимовець, Монреаль, Канада 5.00
В. Козшун, Витбі, Канада 5.00
Н. Н., Новий Ульм, Зах. Німеччина 5.00
Я. Волак, Розмонт, Канада 5.00
пані К. Кобель, Ватерфорд, Канада 5.00
В. Кочук, Торонто, Канада 5.00
І. Нозохватський, Ривер Гров, США 3.00
пані К. Вовкодав, Торонто, Канада 1.00
В. Парафенко, Вестон, Канада 1.00
О. Котевський, Едмонтон, Канада 1.00

Спасибі всім за допомогу.
Редакція і адміністрація "Нових днів"

**"НОВІ ДНІ" ЧЕКАЮТЬ
ВАШИХ ПОРАД І ДОПИСІВ
НА РІЗНІ ТЕМИ НАШОГО ЖИТТЯ.**